

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאגת אריה 25 / 17
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 284

הוצאת ע"י בנם הנח"י הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

כאמרו קרית ספר ת"ו...
בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאגת אריה 25 / 17
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

לע"נ הר"ר צבי בדר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, כב' אדר התשס"ט. מסכת בבא קמא פ - דף פו

הראב"ד פירש, דשלהם היתה, ונענשו מפני שהיתה מפסדת האוכלין.

ומיייתנין, דאף שהיתה שלהם והפסידה מועט, אסור, דהא נענשו על כך.
(ט גמ', רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו וכו'. כתב רבינו יהונתן, דאם נחייבנו לא יעשה תשובה, כיון שאין יכול למוכרם יחד בלא הפסד גדול. ובוודאי יזהר בנתיים שלא יפסידו שדות אחרים.

(ז גמ', וכן גר שנפלו לו כלבים וחזירים בירושתו וכו'. כתב הים של שלמה (סימן לו), דהני מילי כשנפלו בירושה, אבל עבר וקנה אותם לעשות סחורה צריך למוכרן מיד, משום דעבר אייסור דאורייתא. אבל ברועה כיון דהוי תקנה דרבנן הקילו, אף שמצות יישוב ארץ ישראל חמורה מאד.

(יא גמ', ומעשה באשה אחת וכו'. כתב השיירי מנחה (תוספתא פ"ח ה"ד), דמיייתנין לרבנותא, דאף על גב דאיתא בקידושין (מא). דאשה בכל דהו נחיא לה ד"טב לה למיתב טן דו מלמיתב ארמלו", הקילו כיון שנתכוונה דווקא להגון לה.

(יב גמ', דידן קא מינטר להו חובה. הקשה השיטה מקובצת בשם הר"ר ישעיה, היכי עביד רב הונא הכי, הא אף אם חשבה חובה כאיש אחר מפני חסידותה נמי אסור, כדאיתא במתניתא, [וכמו שהביאו התוס' לעיל (עט): ד"ה אין]. ותירץ, דהיתה חשבה בעיניו יותר מכל אדם מפני חסידותה, והיתה נוהרת שלא לרעות מן הגזל.

(יג גמ', חובה תקברינהו לבנה כולה שניה וכו'. והא דאיתא בנוזר (נו): דקללו בהאי קללה, משום שהיתה מקפת ראש בניה. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות), דהא והא גרמו, ומשום הקפת ראש בניה, תלינן נמי הכא קללתה בבניה. וכתב, דמשום הקפת הראש לא היתה מתקיימת הקללה, דהא רב אדא בר אהבה סובר בנוזר (נו): דשרי אפילו לגדול המקף את הקטן, ולא קאמר התם אלא לסברת רב הונא. אלא משום דעבדה איסורא דמינטרא לבהמה דקה, נתקיימה הקללה.

(יד רש"י ד"ה תקברינהו לבנה, שאתה סומך עליה והיא אינה יכולה לשמור. כתב הפני יהושע, דאין משמעות דברי רש"י, דאי היתה יכולה לשמור שרי. דכוונתו שאינה יכולה לשמור, משום דלאו בני שמירה נינהו, ואם כן הוא הדין על ידי רועה. אבל מפירוש ר"ת בתוס' ד"ה חובה משמע דעל ידי רועה שרי.

(טו תוס' ד"ה מכי, בתוה"ד, והלא המשניות נשנו קודם דאתא רב לבבל. ותירץ הר"ר ישעיה בשיטה מקובצת בשם ריב"א, דבימי התנאים היתה בבל כארץ ישראל, וכשעלה רבי חייא ובניו מבבל נעשית כשאר ארצות, וכשהגיע רב לבבל חזרה לקדמותה. ומשום הכי מקשינן ממתניתין על דברי רב, דבשני

(א רש"י ד"ה אלא קושרה, ורבנן פליגי עליה דרבן גמליאל. ביאר המהרורא בתרא, דהיינו רבנן דלעיל (עט):, דאמרו משהה הוא קודם לרגל שלושים יום, הא בשאר השנה לא. והפני יהושע ביאר, דהיינו מעשה בחסיד אחד דלהלן, דאמר שעבר על דברי חבריו אפילו שהיתה קשורה, דמשמע דפליגי רבנן עליה.

(ב בא"ד, שם. הקשה המהרורא בתרא, אם כן, אמאי מקשינן מדתנן אין מגדלין, אימא הא רבנן הא רבן גמליאל. ותירץ, דנראה למקשן דוחק דסתם רבי דלא כרבן גמליאל.

(ג גמ', מעשה בחסיד אחד וכו' אין לו תקנה וכו'. כתב המאירי בשיטה מקובצת, דמהא שמעינן, דאף דבמקום פיקוח נפש הותר להתרפאות באיסורין. מכל מקום בדבר הנאסר משום תקנה וחשש הפסד אחרים, ראוי להחמיר ביותר. ובקובץ שיעורים (אות פח) הוכיח מסוגיין דגונח אין בו סכנה, דאי נימא שהיה מסוכן ודאי היה מותר לגדל, דאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש. ודלא כהמאירי וכדמדויק מלישנא ד"אין לו תקנה", דהיה מסוכן. ומכל מקום כתב, דצריך להחמיר בזה כיון שהתקנה היא משום פסידיא דאחריני. אך תמה, דודאי איסור גול הותר במקום סכנה. ועיין באות הבאה.

(ד גמ', חזרו לאחוריהם ואמרו וכו'. דקדק המהרש"א (בחידושי אגדות), מה היה חמור בעוון זה, הא לא עשה כן אלא לרפואה. וכתב, דאפשר, שהיה חולה שאין בו סכנה ולא היה לו להתיר לעצמו. ועיין באות הקודמת.

(ה גמ', ישבו וברדו וכו'. הקשה הקובץ שיעורים (אות פט), איך היו יכולים לברר זאת, שמה עבר בסתר. וכתב, דשמה ברוח הקודש נתברר. אך הקשה, מאי נפקא מינה דברדוהו. ותירץ, כיון דאיתא בנדרים (מ) דהמבקר החולה צריך לעוררו בתשובה, [כמו שכתבו המאירי והקרבן אורה (שם)], משום הכי בדקו אם יש בו איזה עון, ויזכירוהו שצריך לשוב.

(ו גמ', ולא מצאו בו אלא אותו עון. כתב הבן יהודע, דנראה, אף שהיה חולה שאין בו סכנה, (כדלעיל אות ד). הוא התיר לעצמו, מפני שנאסר משום גזרה דרבנן, ובמקום חולי לא גזרו, אך החכמים חשבו זאת לעון, מפני שהיה אדם חשוב, והרואין אותו יטעו לעשות כן בלא חולי.

(ז גמ', ודנין דיני ממונות ביחוד. כתב המאירי, דאף על גב דמומחה דן דיני ממונות ביחידי, כדאיתא בסנהדרין (ה). מכל מקום ראוי לכל חכם למשוך ידו מכך עד שיהא מוחזק לכל בכך.

(ח רש"י ד"ה ואף על פי שהיו, בסוה"ד, ושל אחרים היתה. והרשב"א בשם

הזמנים היתה בבל כארץ ישראל.

טז גמ', רב וכו' איקלעו לבי שבוע הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן. הקשה היס של שלמה (סימן לו), הא איתא בחולין (צה): דרב לא נהנה מסעודת הרשות. ובשלמא במילה, הסעודה עצמה היא שמחת מצוה, דכתיב "שש אנכי על אמרתך" (תהילים קיט, קסב), אבל בפדיון הבן אינה סעודת מצוה. ותירץ, דהיכא דעושה סעודה שלא כדרך מריעות ושמחה אלא ליתן שבח למקום, או לפרסם המצוה או הנס קרוי סעודת מצוה, ובפדיון הבן עבדינן לרש"י ד"ה ישוע הבן כדי לפרסם המצוה, ולתוס' ד"ה לבי בשם רבינו תם כדי לפרסם הנס. ועיין להלן אות יח.

יז גמ', ישוע הבן. פירש הערוך (ערך שבע) בשם ר"ח, דהיה מנהגם ליכנס ביום לידת הבן לכבד אבי הבן על בשורת בן זכר. ועיין באות הקודמת.

יח רש"י ד"ה שבוע הבן, ברית מילה. וברש"י ד"ה ישוע הבן, משתה שעושין לפדיון הבן בכור. דייק המהרש"א (בחיידושי אגדות), ד"שבוע הבן" קרי למצות מילה עצמה, אבל "ישוע הבן" קרי למשתה של פדיון הבן. ולפי זה, אין ראייה מכאן לעשות סעודה בברית מילה אלא בפדיון הבן.

דף פ ע"ב

יט גמ', ונתרח רב או רב אסי. הקשה הרא"ש בשיטה מקובצת בשם ר"מ, מאי מהני דנתרח רב אסי, הא רב לא עייל קמיה דשמואל, וכל שכן דשמואל לא עייל קמיה דרב כל כמה דלא ידע דאדבריה רב עליה, ואפילו לפני רב אסי שהיה תלמיד דרב לא עייל. ותירץ, דהוה אמינא דרב לא עייל קמיה דשמואל משום שאם ילך לפניו יהא צריך שמואל ליכנס אחרון, וגנאי הוא שנים הולכין לפניו, אבל בלאו הכי שפיר דמי.

כ תוס' ד"ה נפק, לא עתה על זה וכו'. וכן כתב הרשב"א. עוד כתב, דאפשר לומר, דעכשיו תיקן, ומקשינן, היאך תיקן, הא התירו לגדל חתול אפילו שהזיק משום שיש בו צורך גדול לנקר הבית. וכן כתב המאירי.

כא תוס' ד"ה מותר, והא דאמר ריש לקיש וכו'. וה"ר ישעיה בשיטה מקובצת כתב, דהכא אתי כרבי יוחנן דאמר כל הקודם להורגן זכה, אף שלא המיתו. עוד כתב, דאתי אפילו לריש לקיש דאמר והוא שהמיתו, ושאינו חתול שבני אדם רגילין לגדלו, וכדי להרחיק בני אדם מכך התיר רב להורגו אפילו לא המית.

כב בא"ד, בתוה"ד, היינו דווקא כשהמיתו וכו' והכא בחתול שאין קשורה. הקשה הכוס הישועות, לפי זה, מאי מקשינן מאי ניהו תו אסור לקיימו, נימא דאשמועינן דאפילו לא המית אסור לקיימו. וסיים, דיש ליישב.

כג תוס' ד"ה אמר, שאם מצאן מת וכו'. ביאר הפני יהושע, דאי לאו הכי קשה, כיון דלית בהו גזל ממילא זכה בעורו, ומאי קא משמע לן. ועל כרחך, דאשמועינן אפילו מצאו מת, דהוה אמינא דלא זכה בו אלא כשהרגו, דמשום שזכה לשמים והסיר התקלה זכה נמי בעורו, אבל במת מעצמו לא, קא משמע לן. וכתב, דלפי זה אתי שפיר הא דהקשו התוס' קושייתם על שינויא דרבינא, דבשלמא אי לא איירי במת אשמועינן דמותר להורגו, וכשהורגו אין בו משום גזל. אבל כשלא הרגו, איכא איסור גזל. אלא כיון דאשמועינן דאפילו כשלא הרגו ליכא איסור גזל אמאי איצטריך הא דמותר להורגו. ונתירצו, דמתחילה קאמר דמותר להורגו, וכיון שהורגו אין איסור גזל. ותו אשמועינן, דאין בו משום השבת אבידה לבעלים אפילו כשלא הרגו אלא מצאו מת, ולא זו אף זו קנתינן.

כד בא"ד, בתוה"ד, וקצת תימה כיון דאשמועינן וכו'. הקשה המהדורא בתרא, דאשמועינן דמשום שהוא מוזק מותר להורגו אף שהוא בעל חי. ותירץ, דכיון דקתני דאין בו משום גזל ואין חיותו שוה כלום משום שהוא מוזק, שמע מינה נמי דיכול להורגו מהאי טעמא. וכתב, דיש לדקדק אמאי המתינו התוס' עם קושייתם עד שנויא דרבינא. וסיים, דיש ליישב. ועיין באות הקודמת.

כה גמ', רבי שמעון בן אלעזר אומר וכו'. הקשה המהדורא בתרא, נימא דדרש רב דתיקנו דהלכה כתנא קמא דפליג לעיל (בעמוד א') אדרבי שמעון בן אלעזר, (לגירסת התוספתא פ"ח ה"ה). ותירץ, דאין מפורש בדברי תנא קמא דפליג, ואיכא למימר דמודה. ואף דקתני "כך אמרו אין מגדלין חיה דקה רבי שמעון בן אלעזר אומר וכו'". איכא למימר, דבאידך פליגי ולא בחתול.

כו גמ', מתריעין על החיכוך בשבת ודלת הננעלת לא במהרה תפתח והלוקח בית וכו'. ביאר המהר"ץ חיות, דשלשת הענינים באים להורות, שאם יודמן לאדם שעה מוכשרת אל יעביר הזמן בבטלה אלא יעשה כל ההשתדלויות המועילות, משום שלא יודמן לו כן במהרה פעם אחרת. ומשום הכי מתריעין על החיכוך אפילו בשבת כדאיתא בבבא בתרא (יב:). ומשום הכי נמיינות כותבין אונו אפילו בשבת, דכיון דנתרצה למכור גומרינן הקנין שלא יחזור בו.

כז תוס' ד"ה מתריעין, בתוה"ד, ויש לומר דהכי פירושו וכו'. הקשה הכוס הישועות, אם כן, מאי אקשו מהא דאמרינן דאין מתריעין אלא צועקים, דיילמא איירי בשבת. ותירץ, דהא פשיטא, דשופר בשבת מי איכא, ועל כרחך לא אתא לאשמועינן כן.

כח רש"י ד"ה לא במהרה, ונפקא מינה לאפושי ברחמי. והמאירי הוסיף, לעשות מעשים טובים. וביאר, משום דשערים אלו לא ננעלו, אלא מגינין בעדו ויכולים לשנות עליו סדרי בראשית.

כט גמ', ושאר פורענויות המתרגשות ובאות על הציבור. כתב המאירי, דהיינו בשפשט ברוב ציבור. וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מתענית ה"ג). וכתב הכסף משנה, דדייק, מדקתני "ובאות על הציבור" דמשמע על כל הציבור, ורובו ככולו.

ל רש"י ד"ה יבש, קשה מלח. והמאירי כתב, דעל הלח מתריעין ועל היבש אין מתריעין אלא צועקין. ודייק, מדמיייתין קרא ד"שחין אבעבועות פורח" שהיה מבעבע פורח ולח, והוא השחין הקשה שהיה במצרים. וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מתענית ה"ג). [אבל רש"י דייק דווקא משום שפורח הוא לח והיינו מבחוץ, אבל מבפנים הוא יבש, והוא השחין הקשה, כמו שכתב ברש"י ד"ה אבעבועות פורח. ולשיטתו, הא דתירצו הכא ביבש, היינו יבש מבפנים ולח מבחוץ, ואהא מיייתין מרבי יהושע בן לוי, ששחין היבש מבפנים ולח מבחוץ, קשה].

לא גמ', רב אשי אמר כל המריעין לו וכו'. ביאר המהרש"א (בחיידושי אגדות), דמצינו בכמה מקומות שהיו התלמידי חכמים בורחין מן השררה, ולא היה רע בעיניהם שנדחו מהשררה. ואמר רב אשי כל המריעין לו כו', דהיינו שהמצטער שנדחה משררה וחושב דרעה לו, לא במהרה מטיבין לו, כדאיתא בעירובין (יג:). כל המחזר על הגדולה גדולה בורחת ממנו.

לב גמ', עשרה תנאין התנה יהושע וכו'. כתב החזון יחזקאל (תוספתא פ"ח ה"ו), דכח תנאים אלו יפה עד עולם. וילפינן מדאיתא בגיטין (לו:), דכתיב "אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות", וכי מה

הדרך היוזמי

מסכת בבא קמא דף פ – דף פא

כב אדר – כג אדר התשס"ט

ענין ראשים אצל אבות וכו'.

דף פא ע"א

(א) **תוס' ד"ה ומעין, בתוה"ד, יש לתמוה וכו'.** התוס' בעבודה זרה (מזו). ד"ה לא כתבו, דיש לחלק, דבנבעי מארעיה ואינו יוצא חוץ משדותיו הוי שלו, וביוצא חוץ משדותיו הוי של רבים מתנאי יהושע. וכן פסק הרמב"ם (פ"ה מנזקי ממון ה"ג). עוד תירצו התוס' בעבודה זרה (נט): ד"ה הא, דהתם מיירי שכל העיר שלו.

(ב) **תוס' ד"ה ומחכין, כל אדם וכו' כדתניא לקמן וכו'.** הקשה התורת חיים, הא בברייתא (בעמוד ב') קתני "בראשונה", משמע, דלבסוף חזרו בהן. עוד הקשה, אמאי אמרו דהתנו שבטים זה עם זה, הא יהושע התנה. עוד הקשה, אמאי לא הזכירו בברייתא הא דקתני הכא דמחכין. ומשום הכי פירש, דבברייתא קתני, דבראשונה כשהיו שבטים כתקנן, הוסיפו על תקנת יהושע, והתנו הבעלים עם אחרים שאסורין בקלע ומותרים ברשתות. וכשנתקלקלו והיו עיניהם צרות זה בזה, חזר הדבר לתקנת יהושע שאין מותרין אלא בחכה, אבל רשתות וקלע אחרים אסורים ובעלים מותרים. וכן פסק הרמב"ם (פ"ה מנזקי ממון ה"ג).

(ג) **רש"י ד"ה שלא יפרוס, דרך ציידים לתקוע וכו' מפני שמעכב ומעמיד את הספינה.** הקשה הרשב"א, אם כן, היה לו לומר "ובלבד שלא יפרוס כדי שלא יעמיד הספינה". ועוד, דהוה ליה למימר "ושלא יעמיד הספינות". ופירש בשם הראב"ד, דלא יפרוס קלע ולא יעמיד הספינה שנושאת את הקלע כדי לצוד. והתוספות רי"ד הקשה על רש"י, דאין ספינות עוברות בים של טבריא, דהוא אגם ואינו גדול שיצטרכו לשוט בו מעיר לעיר בספינה. ופירש, דאסור לפרוס קלע, ואסור נמי להעמיד הספינה בתוך הים לצוד אפילו בחכה, אלא יכול לעמוד בארץ על שפת הים ולצוד בחכה.

(ד) **גמ', ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה מלאה כרכום.** ביאר הטור (ח"מ סימן רעד), אף שהריח קשה לשדה זו.

(ה) **רש"י ד"ה ומהלכין בשבילי, סתם בני אדם וכו' לפי שברשות עושין וכו'.** הקשה התורת חיים, כיון דברשות עושין, תקנת יהושע למה לי. ואין לדחוק, דרוב בני אדם מקפידין, והתנה יהושע שלא יקפיד אף אדם. דלא משמע כן, דהא קתני "ומהלכין בשבילי הרשות", ומשמע, שכל אדם נותן רשות. ומשום הכי פירש, דמיירי בשבילין שהן רשות של בני אדם ואינם מופקרים. וכן פירש הערוך (ערך שביל). וכן פסק הרמב"ם (פ"ה מנזקי ממון ה"ד). אבל המאירי (בעמוד ב') פירש, דקודם זריעה אין צריך תנאי, דמשהכניס תבואתו עד הזריעה, מפקיר שדותיו לדריסת רגלי אדם. ומשנזרע עד שירדה רביעה שניה, מותר מכח תקנת יהושע. ומכאן ואילך אסור, דדריסת הרגל קשה לזרעים שמתחילים לצמוח.

(ו) **גמ', ומת מצוה קונה מקומו.** ביאר רבנו יהונתן, דאם נטריח את המוצאו לקוברו בבית הקברות, מימנע, ויהא מוטל בבזיון.

(ז) **גמ', בגסה.** פירש רש"י ב"ה דקה, שדקה ביער גסה אינה מכלה את האילנות. והמאירי ביאר, יער גדול ומסובך מאד ואין ההיזק ניכר בו כל כך. והביא, דיש מפרשים דהאילנות גסים. וכן פירש הרמב"ם (פ"ה מנזקי ממון ה"ג).

(ח) **גמ', לא אמרן אלא בהיזמי והיגי.** פירש המאירי, משום שאינם חשובים. והוא הדין בשאר עצים שאינם חשובים.

(ט) **רש"י ד"ה אבל בתלושין, אחרי שטרח עליהן בעל השדה וכו'.** אבל השיטה מקובצת ביאר בשם הרמ"ה, דמחוברין ינקי מארעא וניחא לבעליהן דלישקלינהו, אבל תלושין דלא מזקי לארעא קפיד עלייהו. ועיין באות הבאה.

(י) **רש"י ד"ה יבשין, דעתו עליהם לאור.** עיין באות הקודמת. והשיטה מקובצת ביאר בשם הרמ"ה, דלחין דינקי ומזקי לארעא שרי, אבל יבשים דלא ינקי אסור.

(יא) **גמ', ובלבד שלא ישרש.** ביאר השיטה מקובצת בשם גאון, דשמא ניחא לבעל השדה שגדלים שם.

(יב) **תוס' ד"ה אין, בתוה"ד, ועוד דאם מתיאש ומתעצל לעוקרו וכו' לכשאחזור אלקטנו וכו'.** אבל הרשב"א כתב, דשאני התם דחיישין שמא יתעצל מללקט, אבל הכא לא חיישין, דוודאי יודרו ללקטן כדי שלא יפסיד התלתן.

(יג) **גמ', כאן לאדם.** וכתב המאירי, דיש מי שאומר, אם נזרע כדי לאכלו בזירים, אסור ללקוט העשבים, משום שמעמידים את הזירים בלחותם.

(יד) **גמ', ומנא ידעינן.** הקשה השיטה מקובצת, אמאי לא מקשינן הכי אשנויא דר' ירמיה דאמר כאן לזרע כאן לזירין. ותירץ, דשמא בקל ניכר אם הוא לזרע או לזירים.

(טו) **רש"י ד"ה ומנא ידעינן, אם זרעה וכו' בתנאי יהושע.** דקדק הפני יהושע, מאי קשיא, דילמא כל שדה תלתן אסור ללקט שמא הוי לבהמה. וכתב ליישב, דלאו לשון קשיא הוא, אלא רב פפא קאמר דיש היתר ללקוט משדה תלתן, כשיודעין דהוי לאדם, והיינו כשעשויים כערוגות.

(טז) **גמ', וקוטמין נטיעה בכל מקום חוץ מגרופיות וכו' בזית כביצה.** פירש רש"י (בריש העמוד) ד"ה חוץ מגרופיות, וברש"י ד"ה בזית כביצה, דהקוטם נטיעת הזית יניח כביצה מן הענף, אבל מגרופיות הזית אין לקטום כלל. והתוס' ד"ה חוץ כתבו בשם הערוך, דענפי הזית קרויים גרופיים. וביאר השיטה מקובצת בשם הגאון, דקרויים כן על שם שבשיעור עובי אגרוף אסור לקוטמן, והוא קרוב לשיעור ביצה. [והא דפירשו רבי תנחום ורבי בריס כביצה, קאי אהא דאמרין לעיל מינה, דאין קוטמין גרופיות של זית]. והוסיף, דטעמא משום דבעבות פחות מכביצה יחזרו לברייתם ולא יפסיד.

(יז) **גמ', בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה.** כתב השיטה מקובצת בשם הרמ"ה, דהיינו מן הפקק של ענף. דאילו מן הפקק של גוף הזמורה וודאי אסור, דקא מפסיד למריה טובא שלא תוציא פירות באותה שנה, וכהאי גוונא וודאי לא התנה יהושע.

דף פא ע"ב

(יח) **גמ', רואה את החמה.** פירש רש"י ד"ה ולא ממקום, סביבות צדין וכו'. והמאירי כתב, דיש מפרשים, דהיינו מה שצומח מן הגזע ולמעלה, לאפוקי מזה שצומח מן השרשים.

(יט) **גמ', בראשונה התנו שבטים זה עם זה וכו'.** עיין לעיל אות ב.

(כ) **גמ', ואין לך וכו'.** ביאר הפני יהושע, דהאי מימרא שייכא הכא, משום דלמאי דאמר רבי שמעון בן אלעזר דתלושים שבהרים בחזקת כל השבטים, יש לפרש ד"בהר בשפלה" לאו משום שלכל אחד היה כך, אלא שהצריך הכתוב לכל אחד לילך בהר ובשפלה, כדי לחלוק התלושים. ומשום הכי אמר רבי שמעון בן אלעזר, דאף דתלושים שבהרים בחזקת כל השבטים, יש

תורה, ולכן הקדים תלמודא בתחילת המאמר לומר "הווי שקלי ואולי באורחא". פירוש, שקלי בדברי תורה זה עם זה, ואולי. עוד כתב, דלא נהגו בחסידות זו, משום דהווי אזלי בפומבי, והרואה אומר דמדינא צריך למעבד הכי, ולכך אמר "הווי שקלי ואולי" שעשו הליכתם תחלה בשיקול הדעת, איך לילך מפני הרואין, והסכימה דעתם להסתלק אל מצר השדה, שלא יטעה הרואה בעיקר הדין.

ל) גמ', גזרתינהו לשקך בגיזרא דפרזלא. פירש רש"י ד"ה בגיזרא דפרזלא, כלומר נדוי. וביאר השיטה מקובצת בשם הגאון דהיינו שהיה קוצץ כרעיים שלו בקופיץ כדי שלא תהא רגלו מצוייה אצל כל אדם, שהוא נידוי.

לא) גמ', מפסיג ועולה מפסיג ויורד. כתב הרשב"א בשם הראב"ד, דהא דאיתא לעיל (ס:) דאסור להציל עצמו בממון חבירו, היינו על מנת שלא ליתן הדמים, אבל על מנת ליתן הדמים אין דבר העומד בפני פיקוח נפש. וכן כתב המאירי. והקשה הרשב"א, הא בנתנית דמים לא בעינן לתקנת יהושע, דבלאו הכי יציל עצמו ויתן הדמים. ועוד, אמאי לא כיילינן לה בהדי הנך דלהלן דמציל ונותן דמים. ומשום הכי פירש, דלא בעי ליתן דמים, דעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ.

לב) רש"י ד"ה דאורייתא בי, יקיף סביבות מצרי הכרמים וכו'. והשיטה מקובצת ביאר בשם הגאון, דמדאורייתא היכא דעומד על המיצר שרי לפרוץ אותו.

לג) גמ', ומת מצוה קנה מקומו ורמינהי וכו'. כתב המאירי בשם גדולי המחברים, דהני מילי בשלא מצאו בתוך תחום המדינה, אבל אם מצאו בתוך התחום מביאו לבית הקברות.

לד) רש"י ד"ה מפנהו, אלמא וכו' מצי בעל השדה של ימין ושל שמאל לעכבה. הקשה המהדורא בתרא, אמאי לא פירש כפשוטו, דאי נימא דקנה מקומו אמאי שרי למוצא המת לפנותו, אפילו לא יעכב עליו אדם. ותיריך, דרש"י סובר, דהיכא שהמת נמצא בתוך שדהו, אין יכול בעל השדה לעכב ולומר להוליכו לבית הקברות, ולהא לא צריך לתקנת יהושע. וכן אם המוצא רוצה לפנותו להוליכו לבית הקברות, הרשות בידו, ואין איסור בזה. ותקנת יהושע דכשנמצא חוץ לשדהו ורוצה המוצא להוליכו לשדה, קנה מקומו ואין יכול להוליכו לשדה. אבל המאירי כתב, דתקנת יהושע היכא שנמצא בשדה.

לה) רש"י ד"ה על המיצר, מוטל ברוחב הדרך. והמאירי פירש, שמוטל על גבול השדה שאין זה מקום קבורה. ומתוך שצריך לפנותו, מפנהו למקום הראוי.

לו) גמ', מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה וכו' אל תמנע טוב וכו'. ביאר המהר"ץ חיות, דאף דמשמע דלא תיקן שלמה תקנה זו בפרטות, דהא קאמר "אל תמנע טוב וגו'" ואנן הוא דילפינן מיניה. מכל מקום, מדאמרינן דשלמה אמרה, וכיילינן נמי בהוה אמינא בהדי תקנת שתין יהושע, שמע מינה דתיקן תקנה זו בפרטות.

לז) גמ', מה הנאה יש לפלוני וכו'. כתב המהרש"א (בחיידושי אגדות), דמהכא נפקא לך, דהדר בחצר חבירו שלא מדעתו בגברא דלא עביד למיגר וחצר דלא קיימא לאגרא, אין צריך להעלות לו שכר. והקשה, דלעיל (כ.) משמע דבשלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר, אבל אם מוחה הרשות בידו, והכא משמע דעבר א"מהיות טוב". ותיריך, דהתם דרך החצירות להשכיר, ואף דחצר זו לא קיימא לאגרא יכול למחות. אבל הכא דאין דרך

לומר דיש לכל אחד חלק בהר ובשפלה, וילפינן מהאי קרא. ומייתי ראייה, מהא דכתיב "ואל כל שכניו", דהא לא שייך לפרש לענין תלושים, אלא שכל שבט היה לו בהר ובשפלה וכו'.

כא) גמ', אין לך כל שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק. ביאר הבן יהוידע הטעם, כי בתורה יש חלק מעשה וחלק תלמוד, וכנגד חלק המעשה אמרו ישראל נעשה, וכנגד חלק התלמוד אמרו נשמע, וכתיב (תהלים ק"ה מ"ה) "ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו חוקיו". נמצא, זכו בארץ ישראל בשביל חלק הנעשה, דכתיב בעבור ישמרו, ולא אמר ילמדו או ישמעו, ולכך נתן לכל אחד בארץ ישראל נגב, עמק, שפלה והר, שהם ראשי תיבות "נעשה", לומר שזכו בארץ ישראל בשביל חלק הנעשה, וכדכתיב "בעבור ישמרו חוקיו". אי נמי, נתן להם ארבעה מינים הנזכרים לכל אחד ואחד, בזכות ארבעה חלקים שיש בלמוד התורה שהם פשט רמו דרש סוד. אי נמי, כנגד ארבעה חלוקות, שנתחייבו בהם בשבועה בסיני, שהם "ללמוד" ו"ללמד" "לשמור" ו"לעשות", וכנזכר בגמרא.

כב) גמ', תלושין שבהרים בחזקת כל השבטים הן עומדים. ביאר השיטה מקובצת בשם הגאון כגון, עצים תלושין שעקרתי הרוח. וכתב, דהא דאמרינן לעיל (בעמוד א') דאין מלקטין עצים תלושין משדותיהם, התם מיירי בתלשן בעל השדה דחיישינן דהוי לצורכו.

כג) תוס' ד"ה אין, ובפרק וכו'. עוד כתבו התוס' בבבא בתרא (קכב.) ד"ה העולם, דאף אי גרסינן הכא "אין לך כל אחד ואחד", יש לחלק, דבעולם הזה אין להם מכל חלק בשוה, אלא מזה מעט ומזה הרבה, אבל בעולם הבא יהא לכל אחד מן הכל שיעור שוה.

כד) גמ', ובעמק שנאמר וכו'. העיר המהרש"א (בחיידושי אגדות), ד"עמק" לא הוזכר בפסוק. וכתב, דאפשר, דהיינו חוף הים.

כה) גמ', ואפילו בשדה שהיא מלאה כרכום וכו'. ביאר הגאון בשיטה מקובצת, אפילו שכשנוטל הצרור נעקר הכרכום ועביד פסידא בידים. ורבינו יהונתן ביאר, דאף שכשפורץ הגדר כדי ליטול הצרור, ממעט לשמירת הכרכום שבשדה. וכן משמע מרש"י לעיל (בעמוד א') ד"ה לאחורי הגדר.

כו) גמ', ואפילו בשבת. ביאר השיטה מקובצת בשם הגאון, דאפילו שעלו עשבים של כרכום על הצרור, מותר לקנח בו, ולא חיישינן שמא יקטום העשבים, דדבר שאין מתכוין הוא, כמו שפירש רש"י בשבת (פא:) ד"ה מותר לקנח. והים של שלמה (סימן מ) ביאר, דמיירי שלוקח הצרור מן הגדר, ולא חיישינן לסותר, כיון שהגדר עבה והצרור דק ואין כאן נקב. והמהדורא בתרא ביאר, דאשמועינן, דאף שכשלוקח הצרור אין יכול להחזירו ולטוחו מיד כמו בחול. ומשום הכי אייתו לעובדא דמר זוטרא חסידא, דלקח בשבת, וצויה לחזור ולטוחו בחול, וכמו שפירש רש"י ד"ה אמר וכו'.

כז) גמ', שם. כתב המאירי בשם גדולי המפרשים דהיינו דווקא באבנים שלא נתחברו בטיט ביניהם.

כח) גמ', והאי דידן אפילו טל קשי לה. ביאר המאירי, דמיירי במקום שהוא טובעני, דמשום הכי אפילו טל קשה לו. והרשב"א בשם ר"ח כתב, דיש מפרשים, ד"טל" מלשון "טלאים", דאפילו דריסת הטלאים קשה לשדה.

כט) גמ', הוה מפסיע ואזיל רבי יהודה בן קנוסא. ביאר הבן יהוידע, דהא דלא נזהרו רבי ור' חייא בחסידות זו. מפני, שהיו שוקלים וטרים בדברי תורה, והכרחו לילך בנחת בהשוואה אחת במישור. ואם יהיו מדלגים בפסיעות גסות מיתנד ליתד, אי אפשר להם למשקל ולמטרי זה עם זה בדברי

הרע על האדם יום או יומיים, ביד האדם לבטלו על ידי עסק התורה. אבל אם נתגבר עליו שלשה ימים, הרי הוא כחוט המושלש שלא במהרה ינתק, ובתלת זימנין הוי חזקה.

(ז) **תוס' ד"ה כרי, בתוה"ד**, ואף על פי שעלה בהשכמה כדכתיב ועלית בבקר שדומה וכו'. הקשה **הרש"ש**, אמאי נקטו התוס' **שדומה** שכל עליותיו וכו', הא האי קרא כתיב (שמות לד, ב) על קבלת לוחות אחרונות עצמם. עוד הקשה, **דבשבת** (פו). ילפינן דעלה בהשכמה מדכתיב "וישכם משה בבקר ויעל" (שמות לד, ד), דכתיב בהדיא עניינא. ונשאר בצריך עיון. ותיירץ **הפני יהושע**, דהתם בעליה בראש חודש סיון וירידה בו' סיון שלא לצורך קבלת התורה מיירי, דילפינן דהיה בהשכמה ממש. אבל הכא ילפינן רק דלא היה בלילה. ועוד, דהכא בעינן למילף לעליות והתם ילפינן נמי לירידות.

(יא) **בתוה"ד**, דאיצטרך כימים לומר מה הראשונים ברצון וכו'. כתב **המהדורא בתרא**, דהא דלא תירצו דאין לדייק מהאי קרא שהיו ארבעים יום וארבעים לילה, דאיצטרך לומר מה הראשונים ברצון וכו'. משום, דאין מקרא יוצא מידי פשוטו, דכמו דבימים ראשונים ארבעים יום וארבעים לילה הוא הדין בימים אחרונים.

(יב) **בתוה"ד**, אם לא נאמר דלרבנן ביי"ז בתמוז שרף את העגל ודן החוטאים וכו' ביום עלה. הקשה **הרש"ש**, הא כתיב להדיא "ויהי ממחרת וכו' ועתה אעלה אל ה'" (שמות לב, ל). והניח בצריך עיון.

(יג) **בסוה"ד**, ונמצא יום עלייה של מ' אחרונים באחד באלול לא יבא בה' וכו' דעברוה לאלול. הקשה **המהרש"א**, נימא דביום ל' אב שירד, עלה, דלכולי עלמא הויא ירידה ביום הכיפורים, ולרבי יוסי יהא יום העלייה ביום ה' ויום הירידה ביום ב'. וסיים, דישישב. **והמהדורא בתרא** תירץ, דמהא דאיתא במדרש דבי"ז בתמוז ירד ושבר הלוחות, ובי"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, ובי"ט עלה, ולא אמרינן דירידה ועליה כל אחד ביום בפני עצמו, ושריפת העגל ודין החוטאים או ביום ירידה או ביום עליה, משמע, דירידה ביום בפני עצמו ועליה ביום בפני עצמו. ואם כן, הוא הדין בימים אחרונים דעלייה היתה ביום בפני עצמו.

(יד) **רש"י ד"ה עשרה בטלנין, בתוה"ד**, כדי שיהיו מצויין עשרה לעת התפילה. פירש **רש"י בסנהדרין** (יז): **ד"ה ועשרה בטלנין**, משום דאיתא **בברכות** (ו:), דכיון שבא הקדוש ברוך הוא לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה מיד כועס.

(טו) **תוס' ד"ה ודנין, בסוה"ד**, שלא היו קבועין תחילה בכל יום אלא בעיר אחת והוא תיקן בכל עיר ועיר בב' וה'. הקשה **הרשב"א**, מדאיתא **בסנהדרין** (טז): דמדאורייתא בעינן בית דין בכל עיר ועיר. ותיירץ, דעזרא תיקן אף בחוץ לארץ. עוד תירץ, דמדאורייתא בעינן בכל עיר ועיר ואין להם קביעות מקום בכל יום, ועזרא תיקן שיהיו דנין בב' וה' בכל מקום.

(טז) **גמ', ושיהו מכבסין בחמישי בשבת משום כבוד שבת**. ביאר **המשנה ברורה** (סימן רמב סק"ה), כדי שיהיו לבנים לשבת, ועיקר התקנה על הכיבוס. **והמאירי** כתב, וכן כתב **המגן אברהם** (שם סק"ג), דעיקר התקנה על זמן הכיבוס, היינו שלא ימתינו לכבס עד ערב שבת, כדי שיניחו את ערב שבת כולו לצרכי הכנת שבת. ועיין **במחצית השקל** (שם).

(יז) **גמ', ושיהו אוכלין שום בערב שבת משום עונה וכו' זה המשמש וכו'**. כתב **רבינו יהונתן**, ד"ערב שבת" היינו ליל רביעי וליל חמישי וליל שישי וליל שבת, ומכאן ואילך הוי "מוצאי שבת". וביאר, דהמשמש מטתו בג' לילות של

למחות על ההולכים בשדות פנויות, כופין אותו שלא ימחה. (לח) **תוס' ד"ה ונוטל**, דלמה יטול דמי יינו הלא יכול לומר אני הייתי וכו'. ביאר **הפני יהושע**, דהני מילי לענין נטילת דמי היין, אבל לענין נטילת השכר אין יכול לומר כן, דמסתמא ניחא ליה בהכי כיון שלא מיחה.

דף פב ע"א

(א) **גמ', עשרה תקנות תיקן עזרא וכו'**. כתב **התורת חיים**, דכמו שתיקן יהושע עשר תקנות בכניסתן לארץ, כך תיקן עזרא עשר תקנות כשנכנסו פעם שניה, דהוקשו ביאות להרדי.

(ב) **גמ', שם**. העיר **הכובע ישועה**, דאינם אלא תשעה, **דבירושלמי (מגילה פ"ד סוף ה"א)** כיילינן לקריאת התורה במנחה בשבת ובב' וה' בהרדי. וכתב, דמכל מקום הוו עשרה, משום דחשיב התם הא דהתקין שיהו הנשים מדברות בבית הכסא. [נאמנם לכאורה נראה, דשיטת הבבלי, שהיו שתי תקנות כיון דהוו ממשמעמי אחרוני. מנחה בשבת משום יושב קרנות, וד' וה', משום שלא יהו ג' ימים ללא תורה. אמנם עיין לקמן אות ח' דברי רש"י].

(ג) **גמ' וילכו שלשת ימים במדבר וכו', בזהר הקדוש** (ח"ב דף ס'). הקשה רבי ייסא, הא עדיין לא אתיהיב להו אורייתא, ותיירץ רבי אלעזר, הם יצאו למדבר ליהנות מזיו השכינה, ונטל הקדוש ברוך הוא זיוא יקריה מתמן, ולא אשכחוהו, וקבלת השגות אלו תורה אקרי, ואין מים אלא תורה, ואין תורה אלא קודשא בריך הוא.

(ד) **רש"י ד"ה סינר**, דוגמת מכנסיים קטנים. **והגאון בשיטה מקובצת** פירש, דהוא בגד המגיע עד לקרקע שחוגרות על מותניהן כדי שלא יתלכלכו בגדיהן בווסת. ועיין להלן אות כ.

(ה) **גמ', ושתהא אשה חופפת**. הקשה **החשק שלמה**, אמאי לא תיקן נמי חפיפה באנשים הטובלים לתרומה וקדשים. ותיירץ, דלרוב שיער מלוכלך או קשור לא חיישינן משום דלא שכיח, ובמיעוט מלוכלך או קשור מסתמא אינו מקפיד, ואינו אסור משום חפיפה. עוד תירץ, דאפשר, דכשתיקן תקנה זו עדיין לא נבנה בית שני, ולא עסקו בטהרות, ולא היתה נוהגת טבילה אלא באשה לבעלה.

(ו) **רש"י ד"ה האשה חופפת**, במסרק. הקשה **התוספות רי"ד**, דחפיפה היא רחיצה ולא סריקה, כדאיתא **בנויר** (מב). נויר חופף ומפספס אבל לא סורק. ומשום הכי פירש, דסריקה הוי חיוב דאורייתא, לעיין בשיער לבודקו שאינו קשור זה בזה, ועזרא תיקן רחיצה בחמין. וכן פירש **הנמוקי יוסף** (ל) מדפי הרי"ף. **והתורת חיים** ביאר, דחפיפה היינו שתשפשף ותחכך השערות בידיה יפה.

(ז) **גמ', ותיקן טבילה לבעלי קריין**. הקשה **השיטה מקובצת**, מאי שנא דנקטינן לשון "ותיקן" ולא "ושיהו בעלי קריין וכו'" כדקתני בכל הנך דלעיל. וכתב, דשמא משום דלא היתה תקנה זו מוסכמת על הכל, ולא נתפשטה בכל ישראל כמו שכתבו **התוס'** (בעמוד ב') **ד"ה אתא**, קתני "ותיקן", דהיינו דהוא לבדו תיקן. אבל בשאר תקנות הסכימו עמו ונתפשטו בכל ישראל.

(ח) **גמ', משום יושבי קרנות**. פירש **רש"י ד"ה משום יושבי**, יושבי חנויות שכל ימות החול עוסקין בסחורה. **והמאירי** פירש, דאחר שאכלו וישנו בשבת, היה זמן ישיבת קרנות להמון העם, כיון שאין מלאכה לעשות. ומשום הכי תיקן, שיתקבצו לשמוע דברי תורה.

(ט) **גמ', שלא ילינו ג' ימים בלא תורה**. ביאר **התורת חיים**, דאם נתגבר היצר

דף פב ע"ב

(כו) גמי, ושיהו רוכלין מחזרין בעיירות. פסק הרמב"ם (פ"ו משכנים ה"ט), דאינם קובעין מקום לישב בו אלא מדעת בני העיר. ואם הרוכל תלמיד חכם קובע בכל מקום שירצה, (דכיון דטרוד בגירסתו לאו אורחיה לחזר בעיירות ואין זה קביעות), כדאיתא בבבא בתרא (כב). וברש"י (שם) ד"ה ואי צורבא.

(כז) תוס' ד"ה אתא, בסוה"ד, אלא לאכול חולין בטוהרה. אבל רש"י בברכות (יח:): ד"ה ונחת וטבל פירש, דהוי כדי לעסוק בתורה.

(כח) תוס' ד"ה ואינה, בתוה"ד, שקרויה רוכלת עמים. העיר הרש"ש, דהאי קרא כתיב ביחזקאל (כו, ג) גבי צור ולא גבי ירושלים. וכתב בחידושי הש"ס לרבינו ישעיה פיק, דאולי כוונתם ל"דלתות העמים", דכתיב (יחזקאל כו, ב) "אשר אמרה צר על ירושלים האח נשברה דלתות העמים". ופירש רש"י (שם), עיר שכל העובדי כוכבים היו נכנסים לה לסחורה.

(כט) בא"ד, בתוה"ד, היו שם מקומות שלא היו מצויים כי אם יושבי ירושלים לבדם. ביאר בשיטה מקובצת בשם ה"ר ישעיה, דשער טדי בצפון לא היה משמש לכניסה ויציאה, ולא היו באים משם, דירושלים היתה לדרום הר הבית וקרובה למזרחו ולמערבו ולא לצפונה.

(ל) בא"ד, בסוה"ד, אי נמי בימי חזקיה שכל ישראל היו בירושלים ולא היו באין לסחורה. תמה הקובץ שיעורים (אות צו), וכי בימי חזקיה לא התישבו אלא בירושלים. ועוד, דאיתא להדיא בסנהדרין (צד:): דבימי בדקו מדן ועב

באר שבע, ולא מצאו תינוק שאינו בקי בטומאה וטהרה. והניח בצריך עיון.

גמי, ואין מלינין בה את המת. הקשה השיטה מקובצת, דאפילו אם אינו בירושלים אסור להלינו כדאיתא במועד קטן (כב.), ועובר בלאו נכדאיתא בסנהדרין (מו:). דכתיב "לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא" (דברים כא, כג), ופירש רש"י בסנהדרין (מו:): ד"ה ה"ג ת"ל ד"תקברנו" ריבויא לשאר מתים שאינם במיתת בית דין. עוד הקשה, דאיתא להלן, דאין מלינין בה את המת "גמרא". ופירש רש"י ד"ה גמרא, מסורת בידינו ואין טעם לדבר, ומאי גמרא דקאמר, הא קרא הוא וכדאמרין. ותירץ, דבעלמא לכבודו מותר להלינו, ובירושלים אפילו לכבודו אסור. וכתב הים של שלמה (סימן מד), דמכל מקום בירושלים גמרא שלא להלין. אבל הרדב"ז (פ"ד מאבל ה"ח) כתב, דקרא לא איירי אלא בהרוגי בית דין, אבל בעלמא ליכא לאו מן התורה.

(לא) רש"י ד"ה אין מלינין, מת בה אדם באותו היום קוברים אותו מיד. והמאירי כתב, דאפשר להוציא לבית מחוץ לירושלים.

(לב) גמי, משום קוטרא. פירש רש"י ד"ה קוטרא, דהעשן משחיר את החומה וגנאי הוא. והשיטה מקובצת כתב בשם הגאון, דמשחיר כותלי בית המקדש.

והמאירי כתב, דחיישינן שיתערב עם עשן המערכה.

(לג) גמי, משום סירחא. פירש רש"י ד"ה סרחון, דאיכא סרחון מעשבים רעים הגדלים שם וזורקין אותן לחוץ. אי נמי, מזבל שמזבלין אותו. והמאירי פירש, מן העלים שנושרים ונעשים זבל.

(לד) תוס' ד"ה לא, ואם תאמר וכו'. ותירץ תוס' רבינו פרץ, דהתם האיסור לקנותם ולחזור ולמוכרם כדי להשתכר בהם, והכא אסור לגדלם אפילו לגר שנפל לו בירושלה כדאיתא לעיל (פ.). עוד תירצו, דהכא מוקמינן ליה נמי בארור.

(לה) בא"ד, בתוה"ד, דהיינו דוקא בדבר העומד לאכילה וכו'. ביאר הש"ך (יו"ד סימן ק"ז סק"ב), דכשמגדל למכור לאכילה חיישינן שמא יבוא לאכול

מוצאי שבת חיישינן שתבוא לידי חילול שבת בלידתה, לפי חשבון שתלד לרע"א או לרע"ב או לרע"ג ימים. אבל המשמש מיטתו בימים של ערב שבת לא חיישינן לפי חשבון זה. והמאירי דחה דבריו, וכתב, ד"ערב שבת" הוי יום שישי, דבשאר לילות צריכים להיות פנויים מכל עסקיהם ולעסוק בתורה. ועיין באות הבאה.

(יח) גמי, שם. כתב הים של שלמה (סימן מג), דאין לומר דיאכל השום בערב שבת ממש כדי שיתרבה הזרע ליל שבת, דהא איתא בגיטין (לח:): דמשפחה שקבעה סעודה בערב שבת נעקרה. אלא יאכל ליל שבת, ואפילו הכי יועיל עד הלילה, דעיקר מצות תשמיש הוי באמצע הלילה. ועוד, שטבע השום שמתעכל ומרבה הזרע בזמן מועט. וכתב, דהא דקתני בערב שבת היינו ליל שבת, כמו שפירש רש"י בגיטין (לח:): ד"ה בערב שבת (בפירוש הראשון).

(יט) גמי, דכתיב אשר פרו יתן בעתו. והרא"ש (סימן יט) כתב, דילפינן דזמן עונה בשבת מדכתיב "ושמרו בני ישראל את השבת", ראשי תיבות "ביאה". והקשה הפלפולא חרופתא (אות י), אמאי לא נקט לדרשא דילפינן בסוגיין. ותירץ, דמשמע ליה דתקנת עזרא בין לתלמידי חכמים, ובין לשאינם תלמידי חכמים, וקרא ד"אשר פרו יתן בעתו" קאי אתלמידי חכמים דכתיב "כי אם בתורת ה' חפצו", ומשום הכי מייתי קרא אינם תלמידי חכמים.

(כ) גמי, מערב שבת לערב שבת. כתב החלקת מחוקק (אה"ע סימן עו סק"ג) בשם הר"ן (כתובות כו. מדפי הרי"ף), דאין לתלמידי חכמים עונה קבועה. דכמו שיכולים לצאת מעירם שלא ברשות נשותיהם, כדאיתא בכתובות (סא:). הכי נמי כשנמצאים בעירם, משתנים הזמנים כפי הצורך לנדד שינה מעיניהם, משום טירחת עסק התורה.

(כא) גמי, ושתהא אשה משכמת ואופה כדי שתהא פת מצויה לעניים. פירש רש"י ד"ה ושתהא אשה, דביום שהיא צריכה לאפות תהא משכמת לאפות. ורבינו יהונתן הביא, דיש מפרשים, דכל יום תהא משכמת לאפות, כדי שתהא פת מצויה לעניים בבוקר. ויש מפרשים, דתהא משכמת ביום שישי ואופה לכל ימות השבוע לעניים, דגם לחם הפנים היה נאכל לשבעה ימים קל וחומר להדיוט.

(כב) גמי, שם. כתב המאירי, דהוי תקנה נמי לעשירים, שתהא פת מצויה להם לתת לעניים, ולא יחשדו בהם [שאינם נותנים אף שיש להם].

(כג) גמי, ושתהא אשה חוגרת בסינר משום צניעותא. פירש רש"י ד"ה משום צניעותא, להתרחק מן העבירה. והמאירי פירש, דחיישינן שמא תחוס על בגדיה בשעה שעושה מלאכתה ותחשוף שוליה, וגנאי הוא. ועיין באות הבאה.

(כד) גמי, שם. עיין באות הקודמת. בירושלמי (מגילה פ"ד סוף ה"א) איתא, דתקנו משום מעשה בקוף, שבעל אשה כדרכה ושלא כדרכה. וכתב המהר"ץ חיות, דנפקא מינה בנמצאת בביתה דליכא משום צניעות, כדאיתא בכתובות (עב:): דמותרת ללכת פרועת ראש בביתה. והרמב"ם (פכ"ד מאישות הי"ג) פסק, דתהא חוגרת בסינר תמיד בתוך ביתה משום צניעות.

(כה) תוס' ד"ה ושתהא, אומר רבינו תם וכו' אבל בשאר הגוף שייך לשון הדחה. והתוס' רבינו פרץ כתב, דבמחזור ויטרי הביא בשם רש"י, דצריך חפיפה בכל הגוף. והביא ראיה, דאיתא בשבת (קכ:), מי שהיה שם כתוב על בשרו לא ירחץ ולא יחנף. [וצריך עיון, דגרסתנו (שם), "לא ירחץ ולא יסוך", וכן איתא במסכת סופרים (פ"ה הי"ב). (א.ר.).]

או לטעום כדרך המוכרים לאכילה, אבל באינו מתעסק לאכילה לא חיישינן. עוד כתב, דלאו ברשיעי עסקינן שיבואו לאכול, אלא דהרואהו שסוחר לאכילה, יסבור שאף אוכל מהם.

(לו) בא"ד, שם. אבל בשו"ת הרשב"א (חלק ג סימן רכג) כתב, דכל שדרך בני אדם לגדלו לאכילה ולא לתשימש, אסור לגדלן לסחורה שמא יבוא לאכול מהם. וכתב, דתימה לומר שהתוס' מתירים בכך. אלא אפשר, שכוונתם, דכשאינו ראוי לאכילה כלל אלא לעורות, לא חיישינן שיבוא לאכול, ומשום הכי שרי.

(לז) גמ', שהיה מכיר בחכמת יונית אמר להם כל זמן וכו'. ביאר התורת חיים, דהיה בפנים ואמר לאלו שבחוץ ברמיזה ובחכמה כדי שלא יבינו אותו האחרים, והיא חכמת יונית. וכדאיתא בסוטה (מט:): **וברש"י** (שם) ד"ה **חכמת יונית**.

(לח) גמ', שם באותה שעה אמרו ארור האיש שיגדל חזירים, וארור האדם שילמד בנו חכמת יונית. הקשה הבן יהודיע, דעליית החזיר באה ונהייתה מחמת לימוד חכמת יונית, ועל ידי כך פסק התמיד, והיה צריך לקלל את המלמד חכמת יונית קודם. ותיריך, דבאותה שעה לא ידעו ולא הרגישו דעליית החזיר היתה מכח אותו זקן שסיפר עמהם בחכמה יונית, לכן תיכף כשראו שהעלו להם חזיר ונודעוזה החומה, קללו להמגדל חזירים, ואחר שידעו שהדבר נעשה מכח אותו זקן, קללו את המלמד בנו חכמה יונית. ולכן נקט בעל המאמר באותה שעה אמרו וכו'.

(לט) גמ', וארור האדם שילמד בנו חכמת יונית. פירש רש"י מנחות (סד:): ד"ה **חכמת יונית**, דהיתה ברמיזה, ובפירושו המשניות להרמב"ם (סוף סוטה) כתב, דהוא כמו לשון חכמה, שפירושו לדבר בלשון דברי חידות ורמזים, שהיו מדברים בלשונות שמשמעותם אחרת מכפי כוונתם, בחידות. ואין ספק שכבר אבדה חכמה זו, ולא נשאר ממנה אפילו מעט. וכן פירש בשו"ת הריב"ש (סימן מה). והוסיף, דנקראת "חכמה יונית", והיוונים היו רגילים בה, או שספר שחובר לענין חכמה זו, נכתב על ידי יווני. וחכמות רמזיות אלו בלבד הוא שאסרו, אבל לא שאר ספרי החכמות. והוסיף, דאף דלא אסרו ספרים על דרך חקירה שכלית. יש להימנע מהם מטעם אחר, שאם רוצים לעקור עיקרי תורתנו, הרי הם בכלל ספרים חיצוניים וספרי מינים, שהקורא בהם אין לו חלק לעולם הבא. והשיטה מקובצת כתב בשם הרמ"ה, על פי לשון הכתוב (בישעיה מז יג), שהיא חכמת החזים בפוככים מודעים לחדשים מאשר יבאו עליך. והמאירי (לקמן פג). כתב, שחכמת יונית היא הפילוסופיה היוונית, ואסרו ללמוד מפני שמושכת לבו של אדם והורסת הרבה מפינות הדת. וכתב בעבודת הקודש (חלק התכלית פט"ז ויז), שאין לפרש שאסרו חכמת הרמזיות מחשש מלשינות ומסירות כמעשה שהיה, שאין זה מצוי ואין גוזרים על דבר שאינו מצוי, ואם היה הדבר כן היה להם לגזור אף על לשון רומית וכדומה, אלא עילה מצאו משום מעשה שהיה, וגזרו על הכל משום מינות.

(מ) תוס' ד"ה ואסור, בסוה"ד, ונראה דלא יגדל דמתניתין היא היתה גזירה דפולמוס של טיטוס. ביאר המהרש"א, דכיון דדינא קתני משמע שגזרו וקבלו. והקשה, דלא הוזכר האי דינא בסוטה (מט:). ותיריך, דכיון דאיתא התם גזירה דלא ילמד אדם את בנו חכמת יונית אית לן למימר דגזרו נמי דלא יגדל חזירים דהוי דרבנן, דחד טעמא אית להו.

דף פג ע"א

(א) תוס' ד"ה לשון, בסוה"ד, ועל שם שקרובה לארץ ישראל אין לשון ארמי שלא צח כל כך. ביאר המהרש"א, דמסתבר לומר דלשון הנקרא סורסי שנשתנה שמו מלישנא דקרא הוא אינו לשון הצח, אבל לשון ארמי שלא נשתנה שמו הוא לשון הצח.

(ב) גמ', ואמר רבי יוסי בבל וכו'. הקשה השיטה מקובצת, אמאי אייתו להא דרבי יוסי, הא לא איפרך מינה מידי. ונשאר בצריך עיון. [ואולי יש לומר, דאגב דאייתו להא דרבי, איתו נמי הא. אמנם יש לדחות, דאם כן, הוה ליה לאתווי לה בתר דאקשו ותיצרו. (א.ר.)].

(ג) רש"י ד"ה פרסי, בתוה"ד, בארץ ישראל הסמוכה ליון וכו'. והגאון בשיטה מקובצת כתב, דמשום דארץ ישראל היתה כבושה בידי היוונים ובבל בידי הפרסים נקט הכי.

(ד) גמ', שם. הקשה הפני יהושע, דאיתא במנחות (צט:), דלרבי ישמעאל אסור ללמוד חכמה יונית משום "והגית בו יומם ולילה", ותיפוק ליה משום גזירה דהכא. וכתב, דאין לומר דרבי ישמעאל היה קודם הגזירה, דשימש בכהונה גדולה קודם החורבן. דהא רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל באותו הדור הו, דנהרגו יחד, ואפילו הכי מקשינן מרבן שמעון בן גמליאל. וסיים, דיש ליישב. [ועיין להלן להלן אות ו].

(ה) גמ', וחכמת יונית מי אסירא והאמר רב יהודה וכו'. כתב המהרש"א (פב:): בחידושי אגדות, דליכא למימר דמהא שלא נשתירי מהם אלא רבן שמעון בן גמליאל ובן אחי אביו, חזינן דבאמת עשו שלא כהוגן. דהא משמע שמתאונן על מעלתם. ועוד, דלא מסתבר דבית אביו שהיו נשיאים יניחו בניהם ללמוד חכמת יונית, אם היה בזה אפילו חשש איסור.

(ו) גמ', שהיו קרובים למלכות. כתב המאירי, דאף החכמים שמלאו כריסם בתורה ותלמוד וסודות המצוות אין קרובים למלכות יותר מהם, דכתיב "בי מלכים ימלוכו". ומותר להם ללמוד חכמת יונית כדי להשיב עליה ולחזק ענין הדת. עיין שם באריכות.

(ז) תוס' ד"ה התירו, מתחילה לא גזרו על קרובים למלכות. ביאר השיטה מקובצת בשם ה"ר ישעיה, דאי לאו הכי לא היו יכולים להתיר, דהא אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין. ועיין באות הבאה.

(ח) בא"ד, שם. משמע מדברי התוס' דהוי גזירה דרבנן. אבל הרמב"ם (פי"א מעבודה זרה ה"א) פסק, דהמספר קומי לוקה, דהוי מחוקות האמורי. והקשה הכסף משנה (שם בהלכה ג), איך יש כח לחכמים להתיר להאי איסור לקרובין למלכות. ותיריך, דשרי משום דהוי הצלת כלל ישראל. עוד תירץ, דהתורה לא פָּרטה אלא כתבה "ובחוקותיהם לא תלכו", ונמסר הדבר לחכמים, והם ראו שאין לגזור על הקרובים למלכות.

(ט) בא"ד, בתוה"ד, והוא היה רגיל. ביאר הפני יהושע, דקשה לתוס', לישנא דברייתא דקתני "אבטולמוס בר ראובן התירו לו וכו' של בית רבן גמליאל התירו להם וכו'", דמשמע דהתירו לו ולהם, והא לכלל הקרובים למלכות יש להתיר שני הדברים. ומשום הכי כתבו, דאין הכי נמי, אלא דהם היו רגילים בכך ומשום הכי נקטינן להו.

(י) רש"י ד"ה בבל, שם המדינה וכו'. הקשה התורת חיים, דהוה לומר "כעיר הסמוכה לספר בארץ ישראל דמי". עוד הקשה, דמתניתין דקתני ד"לא יגדל את הכלב", מיירי אפילו בחוץ לארץ דומיא דגידול חזירים, ואהא קתני

שנחסר כיון שהיה יכול למכור עצמו בעבד עברי. ועיין באות הבאה. (ט) בא"ד, שם. עיין באות הקודמת. והרא"ש (סימן א) כתב, דשמין אותו כעבד כנעני שהוא נמכר לעולם. וביאר הפלפולא חריפתא (אות א), דעבד עברי נמכר לשש ואי אפשר לשום על ידו כמה היה עולה כל דמי הנזק עד סוף חייו. וליכא למימר דנשומנו כאילו נמכר כל חייו לשש שש שנים, משום דאין דרך מכירתו בכך. ועוד, דהשומא להקל באה כדילפינן לעיל (נח): מ"וביער בשדה אחר", ודמי מכירה אחר מכירה כל חייו מרובים ממכירה אחת לעולם. והתפארת יעקב (פ"ח מ"א) יישב, דהא מוכר עצמו נמכר נמי ליתר על שש, כדאיתא בקידושין (יד):

(כ) מתני', בצער. כתבו הרא"ש (פרק ו סימן ט), והתוס' בכתובות (לט). ד"ה צער בשם ר"י, דהיינו צער של שעת החבלה, אבל צער שבא אחר כך פטור, דגרמא בעלמא הוא. והביא, דרבינו שמשון פליג.

(כא) רש"י ד"ה במסמר, כאב המכה. ביאר התוספות יום טוב (פ"ח מ"א), דרש"י מפרש, שהתנא לא חזר על גוונא דכוויה, אלא נקט גוונא אחרינא שתחב לו מסמר שאינו חם, וציערו בתחיבתו.

(כב) רש"י ד"ה כיוצא בזה, לפי מה שהוא מעונג. כתב הרש"ש, דרש"י סבר, דאף דעשיר נותן יותר מן העני כדי להנצל מן הצער, שמין אותו כעבד כמה היה נותן סתם אדם שהוא רבו כדי להצילו מן הצער. וצ"ע, דהרמב"ם (פ"ב מחובל ומזיק ה"ט) כתב, דמשערין אף לפי ממונו.

(כג) גמ', מכה אדם ומכה בהמה וכו' הרי הוא אומר לא תקחו כופר וכו'. ומסקינן, דמכה אדם היינו הא דכתיב "ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). וכתב הרמב"ם (פ"א מחובל ומזיק ה"ג), דהא דכתיב "כן יתן בו", אתי למימר שהיה ראוי לחסרו האבר או לחבול בו כמו שעשה. וביאר האב"י עזרי (פ"ה מחובל ומזיק ה"ו), דלפי זה, מה שמשלם הוא עבור מה שראוי שיעשה בו, והוי ככופר בשור ההורג אדם. ועיין לעיל אות יז.

(כד) גמ', אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאין חזרין. ביאר התוס' יו"ט (פ"ח מ"א), דנקט "שאיין חזרין", דבהכי הוי האבר מת, והוי דומיא דמיתה, דמינה ממעטינן דאתה לוקח כופר לראשי אברים.

(כה) גמ', ההוא בקטלא כתיב. ביאר הפני יהושע, דאף על גב דלהלן איתא דיומת היינו ממון. שאני הכא דשינה הכתוב לכתוב בבהמה "ישלמנה", ובאדם "יומת", דמשמע, דהוי מיתה ממש. ועוד, דלהלן פירש הכתוב, "עין תחת עין וגו'", ומשום הכי אמרינן דהוי בממון, אבל הכא סלקינן מהאי עניינא, ועל כרחך דהוי למיתה ממש.

(כו) תוס' ד"ה אף, בתוה"ד, מי אלים מקרא דעין תחת עין וכו'. אבל התורת חיים כתב, דאלים קרא ד"מות יומת" דלא שייך לפרש בממון, מקרא ד"עין תחת עין". דאיכא למימר דמי עין קאמר.

(כז) גמ', ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת בממון. הקשה הרשב"א, אמאי בעינן תרי קראי. ותירץ בשם הראב"ד, חד לראשי אברים שאין חזרין וחד לנוקין דעלמא, דומיא דבהמה דכתיב "ומכה נפש בהמה ישלמנה" (ויקרא כד, יח), וכתב בהמה ישלמנה" (ויקרא כד, כא).

(כח) גמ', כן יתן בו ושמע מינה ממון. ביאר הפני יהושע, דלאו מדבר הניתן מיד ליד דרשינן, דהא לא ילפינן לעיל בברייתא מהכא דהוי בממון. אלא הכי קאמר, אי נימא ד"יומת" היינו מיתה אבר, לישתוק קרא מיניה דהא כתיב בתריה "כן יתן בו" דהיינו מום ממש. ועל כרחך, ד"יומת" הוי בממון.

בברייתא דיכול לגדל בעיר הסמוכה לספר, וכולל גם את בבל, ואם כן, לא אשמועינן רב נחמן מידי. וכתב, דנהרדעא לא היתה סמוכה לספר, ולא איירינן בברייתא עלה. וקאמר רב נחמן, דהיכא דעיירות עובדי כוכבים סמוכין לה מסביב, אפילו אינה על הספר אלא בתוך המדינה מותר לגדל בה כלבים. ותרגמוה, דדווקא בנהרדעא, משום שיש שם יישוב קבוע ורוב ישראל. אי נמי, משום שעיירות עובדי כוכבים סמוכין לה.

(יא) גמ', משני אלפים ושני רבבות. ביאר השיטה מקובצת בשם ה"ר ישעיה, דהוא מנין הלויים שהיה עשרים ושנים אלה.

(יב) תוס' ד"ה שני, ולא גרסינן וכו'. אבל השיטה מקובצת בשם הגאון גרס לה, וביאר, דכך היה מנין נשים וטף בדור המדבר. דשישים ריבוא הוי מנין הזכרים מבין עשרים ומעלה בלבד.

(יג) גמ', חסר אחת והיתה וכו' גורם לשכינה שתסתלק. הים של שלמה (סימן מה) גרס, "היו חסר אחת". והקשה המהר"ץ חיות, דמשמע, שלא היו מלכתחילה כמנין שעל ידו שורה השכינה, ואם כן, היה לומר "נמצא גורם לשכינה שלא תשרה", דלשון סילוק משמע שהיתה ונסתלקה. אבל למאי דגרסינן "חסר אחת", איירינן שהיו לפני כן ב' אלפים וב' רבבות ונתחסרו, והיו ראויים להשלים אי לאו שהפילה האשה.

(יד) גמ', אחזירו. פירש רש"י ד"ה שקילו טיבותיך, שהוא קוצים. והשיטה מקובצת בשם הגאון, פירש, דהוא לשון חזרה, כאדם האומר לחבירו "זרוק לאחוריך".

(טו) תוס' ד"ה והתניא, בתוה"ד, אי קרי העיר ישוב וכו'. כתב המהר"ם (בבא בתרא כג), דעל כרחך "ישוב" אינו העיר עצמה, דהא אין עושין שובכות בעיר, מדבעינן להרחיק השובך מן העיר חמישים אמה. אלא, כל מקום הנמצאות שובכי העיר הנמצא בתוך חמישים אמה מן העיר, נקרא "ישוב".

(טז) בתוה"ד, ונראה לריצב"א וכו' והכי פירושו וכו'. הקשה הרשב"א (בבא בתרא כג), אם כן, לא הוה לאקשוויי "ומישט שלשים ריס ותו לא", דהא אף למאי דמקשינן, לא שייטי אלא שלשים ריס, אלא דלמלא כריסן הן שטין ביישוב שדות אפילו מאה מיל, והוה לאקשוויי, ו"כריסייהו בחמישים אמה מליא וכו'". ומשום הכי כתב, שהמקשה לא ידע פירוש הברייתא, ולברר פירושה בא.

פרק החובל

דף פג ע"ב

(יז) גמ', ושמן כמה היה יפה וכמה הוא יפה. ביאר בחידושי מרן רי"ז הלוי (עמוד 160), דאין זה כשומת עבד דלעיל (מז). דשמין כמה הוא יפה וכמה היה יפה ולא שיימינן כמה שוה ידו, כדי שלא יכחוש מזיק. דהתם חיובו משום נזק והפסד ממון, והכא הוי כעין תשלומי כופר דלא שייך בהם ב' שומות, אלא דהא דשימינן כמה היה יפה וכמה הוא יפה משום שהוא השווי האמיתי של ידו.

(יח) רש"י ד"ה החובל וכמה, שהרי וכו' היה מוכר עצמו בעבד עברי. כתבו החידושי אנשי שם (ל. מדפי הרי"ף אות א), והפלפולא חריפתא (סימן א אות א), דרש"י סובר, דשמין אותו כעבד עברי שנמכר לשש שנים וחזור ומוכר עצמו לשש שנים וכן עד יום מותו. אבל הים של שלמה (סימן א) כתב, דרש"י סובר, דשמין אותו כעבד כנעני. אלא דהכא פירש, דההיזק הוא במה

(כט) גמ', ואין דנין ניוזקין ממיתה. העיר הרש"ש, דאיתא בסנהדרין (פד): "מכה אדם" מיירי במכה אביו ולא בהמית. וכתב, דאיריין מצד תשלום החובל, שיהא נידון בממון או בנתינת מום דקרינן להו "ניזקין", ולא במיתה כדין החובל באביו.

(ל) גמ', אי בעי עינו נתיב וכו'. פירש המאירי, אם ירצה החובל שיסמאו את עינו כשם שסימא הוא את עין חברו. ותוספות רבינו פרץ פירש, אם ירצה הנחבל שיסמאו את עינו של החובל.

דף פד ע"א

(א) גמ', אתיא תחת תחת משור. תמה הנימוקי יוסף (ל. מדפי הרי"ף), כיון דכולהו תנאי דלעיל לא ילפי מההיא גזירה שוה, משמע, דלא קבלה מרבותיהם. ואם כן, לרב אשי נמי הא אין אדם דן גזירה שוה מעצמו. ותיירץ בשם הרא"ה (לגירסת המהר"ן שפירא אות ב), דהיכא דהדין ידוע ומקורו אינו ידוע, יכול לדונו מעצמו אפילו מגזירה שוה. והוא מה דגמיר לגזירה שוה ד"תחת תחת", אלא דאינו יודע מהיכא להיכא ילפינן. נוכח משמע מתוס' ד"ה רב שכתבו, דפליגי אמוראי אי נאמרה לענין מיטב, או לענין דמשלם ממון].

(ב) גמ', אלא אמר רב אשי מתחת אשר ענה וכו'. אבל הרמב"ם (פ"א מחובל ומוזק ה"ה) כתב, דילפינן גזירה שוה תחת תחת מחבורה דכתיב "חבורה תחת חבורה", והוי ממון מדכתיב "וכי יכה איש את רעהו באבן או באגרוף וגו' רק שבתו יתן ורפא ירפא". כתב הלחם משנה (שם), דאולי מצא הרמב"ם דרשה זו באיזה מקום. ובמקורות וצינונים (למהדורת פרנקל) הביא, דבמכילתא דרשב"י (פרק כא, כה) היא דרשת בן עזאי. עוד כתב הלחם משנה, דהרמב"ם גרס (בסוגיין), "אלא אמר רב אשי מתחת חבורה אדם מאדם וכו'".

(ג) גמ', ממש סלקא דעתך רבי אליעזר וכו'. ביאר המהר"ץ חיות, דפשיטא לן דלא הוי ממש, דהא כתב הרמב"ם (פ"א מחובל ומוזק ה"ו), דפשיטא דמשלם ממון, דמשה קיבל מסיני, וכן דנו בבית דינו של יהושע ושמואל דמשלם ממון, אלא דשקלינן וטרינן לאשכוחי אסמכתא מקרא.

(ד) גמ', אלא דמוזק. ביאר השיטה מקובצת בשם הגאון דכששמין הניזק כמה הוא יפה בב' עיניו וכמה הוא יפה בעין אחת, הוי פחות מאם נשום המוזק כמה הוא יפה בב' עיניו וכמה הוא יפה בעין אחת. משום, דעין הניזק נסמית כבר, ואינו דומה לשווי עין שעדיין לא נסמית.

(ה) תוס' ד"ה אלא, בתוה"ד, ותנאי דלעיל סבירא להו וכו'. ביאר המהרש"א, דכוונתם, דמצו סברי כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, דאית ליה לעיל (מ). דכופר הוי דמי מוזק, דהא לא סבירא להני תנאי הכי בפירוש.

(ו) גמ', ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא וכו'. כתב הפני יהושע, דתולדה דקרן הוא, ומשלם חצי נוק דקנסא, ומיירי בתפס. ולא מיירי בהועד, דהא אין מועד בבבל, והאי עובדא הוי בבבל מדאיירי ביה הנך אמוראי.

(ז) תוס' ד"ה זילו, היה סבור דאדם הויקו. והמהרש"א הוסיף, דלא ידע נמי דאפחתיה מכספיה, ומשום הכי אמר מעיקרא ד' דברים לבר מנוק. והקשה המהדורא בתרא, אם כן, כשהקשה לו רבא "והא אנן חמשה תנן", הוה ליה לומר זילו שומו ליה חמשה, ולא לפרש לפי טעותו דלבר מנוק קאמר, וכמו שהשיב להלן זילו שומו ליה נזקיה, לאחר ששאלוהו דהא חמור הוה. ופירש, דשפיר ידע דאפחתיה מכספיה, והיה פשוט לו שישומו הנוק כמו בכל

המוזקין. ומשום הכי קאמר, דד' דברים לבר מנוק דפשיטא שישומו. (ח) גמ', אמר ליה רבא והא אנן חמשה תנן. כתב המהדורא בתרא, דלדברי רב פפא בר שמואל קא מקשה, דהא אית לרבא להלן דאין גובין אותו בבבל. ועיין לעיל אות ו.

(ט) גמ', ההוא תורא דאלס וכו' והא מר הוא דאמר כל הנישום וכו'. כתב בשיטה מקובצת, דתפס אבי התינוק. וכתב בשו"ת נחל יצחק (ח"א סוף סימן כה קונטרס תפיסה על ידי שליח סימן א ענף ה), דמוכח מהכא, דמהני תפיסה בקנס בבבל על ידי שליח ואינו כחב לאחרים, כיון דמדין תורה יכולים לגבות, אלא כיון דאין בית דין מומחין להוציא, אין גובין. ומשום הכי מהני תפיסת האב אף דאלס תולדה דקרן וקנס הוא. והפני יהושע נמי כתב, דהוי תולדה דקרן ומשלם חצי נוק דקנסא, וכדמוקמינן דתפס. אלא דכתב, דהווי מצי לאקשווי דפלגא נוקא קנסא ולא מגבינן בבבל. אלא, משום דהווי מצינן נמי לדחויי דסבר דהוי ממונא, מקשינן מכל הנישום וכו'. וכתב הגדולי שמואל דלדבריו ליתא לראית הנחל יצחק.

(י) גמ', באי תפס. וכן גרס הרי"ף (ל. מדפי הרי"ף), בדלי"ת. וכתב הרא"ש (סימן ב), דמשמע, שאמר לשומו מיד, ונפקא מינה שאם יתפוס אחר כך ידע כמה יכול לתפוס. והקשה, דאין שמין לגבות הנוק אלא אם כן תפס הניזק כדי שנדע כמה יחזיר למוזק. וכתב, דגרסינן בגירסת הספרים, לא אי תפס, בלא דלי"ת, דאחר שתפס שיימינן כמה יחזיר למוזק.

דף פד ע"ב

(יא) גמ', דשליחותיהו קא עבדינן. הקשה הקצות החושן (סימן א סק"א), מהא דאיתא בסנהדרין (ג). דלא בעינן מומחין משום דלא תנעול דלת בפני לווין. ותיירץ, דהתם מיירי בזמן המשנה שהיו מומחין, ורק בהודאות והלוואות לא הצריכו לחזור אחר מומחין, כדי שלא תנעול דלת בפני לווין. והכא מיירי בזמן הזה דליכא מומחין, דתקנו בכל דבר דשכיח ויש בו חסרון כס, דנעביד שליחותא דקמאי. והרמב"ן (יבמות מו:), כתב, דשמא הא דשליחותיהו קא עבדינן הוי מדאורייתא.

(יב) גמ', אדם באדם דממונא הוא נעבר שליחותיהו. הקשה הפני יהושע, אמאי לא מקשינן נמי מאדם בשור. ותיירץ, דמשום דלאו אורחיה בהכי הוה ליה פלגא נוקא דקנסא. ואין לומר בדאייעד, דהא אין מועד בבבל. וכתב, דאף דלרבוץ על קטנים או מן הצד אורחיה הוא, כדאיתא לעיל (טז). מכל מקום, כיון דלא שכיח, יש לומר דלא איירי בהו רבא כלל.

(יג) רש"י ד"ה ופגם, בתוה"ד, דאומדים כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לבעולה להשיאה. הקשה המהדורא בתרא, אמאי לא אמרינן כמה אדם בעלמא רוצה ליתן לבעול בתולה או בעולה. ותיירץ, דאין שומא זו ידועה משום שאין היא מופקרת לזנות.

(יד) תוס' ד"ה קנסא, לאו דוקא קנס וכו'. והשיטה מקובצת כתב בשם המהר"י כ"ץ, דבושת ללא נוק לא הוי קנס, ובושת עם נוק הוי קנס.

(טו) גמ', אלא כי עבדינן שליחותיהו וכו' הלכך וכו'. הקשה המהדורא בתרא, הא פגם אית ביה חסרון כס, ושכיחא, ואמאי לא עבדינן שליחותיהו. ותיירץ, דנהי דחשוב דאפחתה מכספא כמו שפירש רש"י בד"ה ופגם, מכל מקום אין זה חסרון כס משום שלא הפסידה ממון. אבל בנוק שהיה ראוי למלאכה ונעשה אינו ראוי למלאכה, הוי חסרון כס.

(טז) תוס' ד"ה אי, וגולות וחבלות וכו'. כתב המהדורא בתרא, דחבלות אגב

שיטפא נקט, דהא איתא (בסוגיא) דאדם באדם לא שכיח.

(יז) בתוה"ד, ותימיה וכו'. ותיריך הנמוקי יוסף (ל: מדפי הרי"ף) בשם הרא"ה, דגזילה גמורה כעין 'ויגזול את החנית מיד המצרי' (שמואל ב כג, כא) לא שכיחא, אבל שאר גזילות כגון שומר שגזל, שכיחי. ועוד, דאף גזילה גמורה לא אמרן דלא דיינינן ליה אלא כשאינה קיימת, אבל בקיימת מחייבין אותו להחזיר, שלא יעבור על דברי תורה. עוד תירץ המאירי, דאם באים מעצמם לדון ומקבלים עליהם הדין, דנים. ואם לא באים מעצמם, אין דנים.

(יח) רש"י ד"ה בתם, אין גובין דקיימא לן פלגא נוקא קנסא. ותוס' רבינו פרץ כתב, דאפילו למאן דאמר פלגא נוקא ממונא לא דיינינן בבבל, משום דלא שכיח דתם יגח.

(יט) רש"י ד"ה אין מועד, דכיון דמנגיחות דתמות לא מיייתין ליה וכו'. הקשה התוספות רי"ד, דאיתא לעיל (לט.), דאף שאין מעמידין אפטרופוס לשור חרש שוטה וקטן לגבות מגופו, מכל מקום כדי לייעדו שישלם נזק שלם מעמידין. והכא נמי אף על גב דפטור מנגיחות דתמות, נעשה אותו מועד לשלם נזק שלם. ומשום הכי פירש, דבעינן לייעדו בפני בית דין כדאיתא לעיל (כד.), ובעינן סמוכין, וליתנהו בבבל.

(כ) גמ', כי קאמר רבא בשן ורגל דמועדין מתחילתן. כתב השיטה מקובצת בשם הרמ"ה, דהוא הדין בור ואש שהזיקו ממון, דמילתא דשכיח ואית ביה חסרון כיס נינהו, דאש דרכה לילך ולהזיק ובור תחילת עשיתו לנזק.

(כא) גמ', לגלויי עלה דכזיב דאית בה חבורה אין אי לא לא. הקשו התוספות שאנץ, והרא"ש בשיטה מקובצת, אם כן, לא נכתוב כזיב כלל, דהא מחבורה משמע נמי צער במקום חבורה. ותיריך, דאי כתיב חבורה לחודה לא משמע צער אלא רושם בעלמא. עוד תירץ, דאי כתיב חבורה לחודה הוה אמינא דאף בלא חבורה חייב על הצער, וחבורה דנקט משום דשכיח צער גבה. ועיין לקמן דף פה. אות א.

(כב) רש"י ד"ה כזיב דלית, בתוה"ד, דכיון דמשלם רפוי משום חבורה וכו'. ביאר הפני יהושע, דקשיא לרש"י, דאף בעשה בו חבורה לא אפחתיה מכספיה כיון דלא קטע אבר, והווי צער שלא במקום נזק. ומשום הכי פירש, דמכל מקום יש ריפוי, וכך לי צער במקום ריפוי, כצער במקום נזק, כדאיתא לקמן (פה.).

דף פה ע"א

(א) גמ', בכלל ופרט המרוחקים זה מזה קמפלגי וכו'. הקשה המהרש"א, אמאי לא אמרינן דכולי עלמא סברי דכזיב דלית בה חבורה משמע, ובן עזאי סובר דכתב רחמנא חבורה לגלויי על כזיב דמייירי באית בה חבורה, ורבי סובר דחבורה אתי לדמים יתירים. ונשאר בצריך עיון. ותיריך המהדורא בתרא, דקשה לומר הכי, משום דאם כן לא לכתוב כזיב כלל אלא חבורה. נודלא כהתוספות שאנץ והרא"ש בשיטה מקובצת שכתבו, דאי כתיב חבורה לחודה לא משמע מינה צער במקום נזק. (הובא לעיל פד: אות כא). ועיין להלן אות ג.

(ב) גמ', לדמים יתירים. פירש רש"י ד"ה לדמים יתירים, דמשלם צער ונזק. והתוס' ד"ה לדמים פירשו, דמשלם יותר בצער שיש בו רושם. והנמוקי יוסף (ל: מדפי הרי"ף) בשם הרמ"ה פירש, דכיון דכזיב הווי בין דאית בה חבורה ובין דלית בה חבורה, הוה אמינא דכשעשה לחבירו חבורה וחבירו עשה לו כזיב, יצאו זה בזה ולא ישלמו, משום דקרינא בהו "כזיב תחת כזיב". וכיון

דכתיב "חבורה תחת חבורה", אשמועינן דחבורה תחת חבורה ולא חבורה תחת כזיב, ויש חילוק בין כזיב ללא חבורה לכזיב עם חבורה. ומשום דקפדינן על המותר בחבורה וכזיב אף על גב דלתרווייהו קרינן כזיב, הוא הדין דקפדינן בהא נמי בחבורה תחת חבורה. וכן כתב השיטה מקובצת בשם תוספות הרא"ש

(ג) גמ', שם. הקשה הפני יהושע, אמאי לא מוקי בן עזאי נמי להכי. ותיריך, דכל היכא דאיכא למדרש בכלל ופרט לא דרשינן דרשה אחריתי, דמידה מובהרת היא. ויישב בזה קושיית המהרש"א (הובא לעיל באות א). משום, דיקשה אבן עזאי אמאי לא מוקי לדמים יתירים.

(ד) תוס' ד"ה לדמים, בסוה"ד, לפי שמתנגדה מחמת הרושם. תמה התוס' יו"ט (פ"ח מ"א), דצער מגנאי הווי בכלל בושת. והניח בצריך עיון. והדרכי דוד כתב, דכוונת התוס' דמתבייש בעיני עצמו, ולא דמי לבושת שמתבייש מאחרים.

(ה) רש"י ד"ה היכי שיימינן, את הצער הלא יש לו לקוצצה בשביל הדמים שנוטל. תמה בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא תניינא חלק ד סוף סימן קפ), אם כן, מאי תירצו בשומת הצער, הא יש לו לקוצצה. ותיריך, דכיון דשמין באחר שקוטע לו ידו הווי צער טפי מאדם הקוטע יד של עצמו, ועלה קא משלם.

(ו) גמ', דכסיפא ליה מילתא וכו' למשדייה לכלבים. כתב בהגהות טל תורה, דמהכא מוכח כהפתחי תשובה (יו"ד סימן שסב סק"א) בשם השבות יעקב (חלק ב סימן קא), דאבר מן האדם לא צריך קבורה. נדאי לאו הכי, לא הוה כסיפא מילתא כיון דודאי יקברנו. וכן הביא בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סימן רלא וח"ג סימן קמא) בשם הנודע ביהודה (תנינא יו"ד סימן רט). אמנם איהו נקט, דיש חיוב קבורה, עיין שם.

(ז) רש"י ד"ה הא לא, כל ממון שבעולם. והרא"ש (סימן א) כתב, דלא מקבל עליה אלא בדמים מרובים, וילפינן לעיל (נח:). מ"וביער בשדה אחר" דמקילינן בשומות.

(ח) בסוה"ד, וכאן כבר נעשה מעשה. כתב הפלפולא חריפתא (סימן א אות ג), דנקטי האי לרווחא דמילתא, דהא בלאו הכי ילפינן לעיל (נח:). דמקילינן בשומות.

(ט) גמ', האי ליטול ליתן מבעי ליה. כתב הרא"ש (סימן א), דפרכינן אאבוה דשמואל ולא אמתניתין. וביאר הפלפולא חריפתא (אות ה), משום דמתניתין מייירי בצער שלא במקום נזק, דשפיר שיימינן כמה רוצה ליטול. עוד פירש הרא"ש (שם), דמאבוה דשמואל שמעינן למתניתין דלא שיימינן כמה היה נוטל להצטער, אלא מקילינן לשום כמה היה נותן כדי לא להצטער. ולפי זה, פרכינן האי ליטול וכו' נמי אמתניתין.

(י) רש"י ד"ה ה"ג וחכמים, הקישן הכתוב וכו'. הקשה המהרש"א, כיון דבין רבנן דבי רב, ובין רבא, סברי דלהנך חכמים מכה לא נתנה לאגד, נימא דמסברא אינו חייב בריפוי ושבתי, ו"רפא ירפא" אתיא לכדרכי ישמעאל ו"ירק" לשלא מחמת המכה. וכתב, דסברי, דעל כרחק ממעיטין שבת מ"רק" וילפינן ריפוי משבת, דאי לאו הכי הוה מוקמינן "ורפא ירפא" לרבות ריפוי וילפינן שבת מריפוי.

(יא) גמ', דמית עלי כאריא ארבא. ביאר הרא"ש (סימן א), דאומר לו שאין רפואתו מקובלת עליו. ואפילו שידוע שהוא רופא, מכל מקום צריך שיהא לחולה נחת רוח מן הרופא כדי שתועיל רפואתו.

(יב) גמ', אסיא דמגן במגן מגן שוה. ביאר הרא"ש (סימן א), דכשאינן הרופא

אות ב.

כ) גמ', כיון דסופה לחזור לא יהיב ליה ולא מידי. הקשה התוספות רבינו פרץ, מהא דאיתא לעיל, דהדקיה באינדורנא הוי שבת שלא במקום נזק. והא הוי שבת שסופה לחזור כשיפתח הדלת, ופשיטא דאינו משלם אלא שבת. ותירץ, דהספק, אם שמין לו שבת זו בתורת נזק, ואומדין אותו כאילו נמכר עכשיו בשוק, דנפחתין דמיו משום שבתו. או, דכיון דסופה לחזור, לא שיימין ליה אלא מה ששובת ממלאכתו, ולא בתורת נזק.

דף פו ע"א

א) גמ', לאו כגון שהכהו על ידו וכו'. הקשה הרשב"א, אמאי לא דחו, דמייירי בצמתה ידו ואין סופה לחזור. ותירץ, דבכהאי גוונא איכא חבורה, דוודאי נפלה טיפת דם בעצבים, דמשום הכי אינה חוזרת.

ב) גמ', גילחו מהדר הדר והיינו בעיין אמרי הכא במאי עסקינן כגון שסכו נשא דלא הדר. ביאר הדרכי דוד, דהמקשן נמי ידע שיש סם דלא הדר, אלא, דכיון דקתני סתמא, משמע דמייירי בכל ענין, גם בשגלחו בלא סם. ומקשה, שבני אדם יסברו דשמא היה בסם דלא הדר ולא יכניסו עצמם בספק, ואם כן היינו בעיין. ומשני, דבאמת מייירי דסכו בנשא דלא הדר ולהכי חייב. ונבכך יישב מה שתמהו הרש"ש והיד דוד לעיל (דף פה: אות יט), דהכא איירי בשגלחו בלא סם, והתוס' איירי בשגלחו בסם].

ג) גמ', ומילתא דבעיא ליה לרבה פשיטא ליה לאביי להך גיסא ולרבה וכו'. עיין באות הבאה. ביאר התוספות רבינו פרץ, דפשיטין, דלאביי משלם בתורת נזק, ולרבה בתורת שבת.

ד) גמ', אביי אמר נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה ורבה אמר וכו'. תמה התוספות רבינו פרץ, במאי פליגי אביי ורבה. הא רבא שסובר דנותן כמה שפועלים נשכרין בשוק, הוי כאביי שסובר דשמין אותו כעבד, כמה נפחתו דמיו בשביל זה, דהרוצה ללוקחו יפחית מדמיו כמה שהיה משתכר ממנו בכל יום מימי חליו. ותירץ, דבשומא כעבד מכחיש הניזק, דיש בני אדם שאין בקיאים וסוברים שבזמן מועט הוא מתרפא. ומשום הכי סובר רבא, שנותן שבתו של כל יום שהוא נזקו המדוייק.

ה) תוס' ד"ה רבא, בתוה"ד, וקשה שבת קטנה למה לא יהיה הכל לרב. ותירץ הפני יהושע, משום דנסתחפה שדהו. ואף על גב דכשחלה ארבע שנים חייב להשלים, מכל מקום אין חלק לרבו בדמי השבת, כיון דמעלמא אתי ליה על ידי הצער שהצטער. ועוד, שלא היה עושה מלאכה לרבו בלי הפסק, דהא אינו רשאי להשתעבד בו יותר ממלאכות הצריכות לו, ומשום הכי אין לו חלק בשבת, אלא דכיון שאין קצוב, ילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות.

ו) בתוה"ד, אלא הכל לרב גרסינן שבת קטנה וכו'. הקשה הרשב"א, דמדקאמר ינתן הכל לרב וילקח בהן קרקע, משמע דבכל דמי השבת ילקח קרקע, בין בשבת גדולה ובין בשבת קטנה. ונשאר בצריך עיין.

ז) גמ', וכולן רואין אותן וכו'. פירש רש"י ד"ה וכולן, עניינים ועשירים. והרשב"א בשם הראב"ד פירש, דקאי אמבייש ומתבייש. וכלאורה, מהא דאיתא להלן, אפילו תימא רבי מאיר מי סברת גדול גדול בנכסים קטן קטן בנכסים, משמע דאחא קאי רבי מאיר. (א.ר.).

ח) גמ', אי רבי מאיר מתניתין קתני הכל לפי המבייש והמתבייש וכו'. לכאורה צריך ביאור, דרבי מאיר כיון רק לעניים ועשירים בהדי הדדי, כמו שפירש רש"י ד"ה וכולן. ואם כן, נימא דהכל לפי המבייש והמתבייש קאי אי

מצפה לקבלת שכר, אין לבו ומחשבתו מדקדקים בעיקר צרכי החולה. וכתב הפלפולא חריפתא (אות ז), דאף אם הרופא עושה כן לשם גמילות חסד ועבודת השם, נמי מגן שוה.

יג) גמ', אסיא רחיקא עינא עורא. פירש רש"י ד"ה עינא עורא, שכשילך לדרכו אינו חושש אם עיור עינו. והרש"ש פירש, דכשמכחה ומייחל שיבוא מרחוק, קרוי כליון עינים.

דף פה ע"ב

יד) רש"י ד"ה לקתה מדת, בתוה"ד, דהא כי מתפח האי גברא מחולי זה וכו'. וברש"י ד"ה מדת הדין כתב, ולכשיתרפא אינו ראוי לדלות ולילך בשליחות. הקשה התוספות רבינו פרץ, דלא תירצו מידי, דהא אקשו דכשיתרפא יהא ראוי למלאכה אחרת, ותירצו, דאף אם יתרפא לא יהא ראוי למלאכה אחרת. ומשום הכי פירש בתוס' ד"ה דכי. ועיין באות הבאה.

טו) תוס' ד"ה דכי, כלומר בתחילה כשהיה בריא. כתב הרשב"א, דהווקקו לומר כן, משום דאמרינן דלא לקתה מדת הדין כיון שכבר נתן לו דמי ידו ורגלו, ואי שיימין לפי מה שיתרפא, אכתי חסר שומת מה שמבטלו עכשיו מאותה מלאכה. ומשום הכי פירשו, דשיימין לפי מה שהיה בריא בתחילה, וממילא נכנס מה שמבטלו עכשיו מאותה מלאכה בכלל הנוק. והקשה, דלשון "מתפח" לא משמע כשהיה בריא, אלא לכשיבריא. עוד הקשה התוספות רבינו פרץ, דאין הכל נכנס בכלל הנוק, דנהי דשיימין מלאכה שהיה עוסק בה לפני כן, עדיין חסר מה שהוא ראוי למיזל בשליחות אף אם נקטעה ידו. ומשום הכי פירש, דשיימין לפי מה שיתרפא. ואף דלא כיילינן מה שמתבטל עכשיו מאותה מלאכה, מכל מקום מידת הדין קיימת, כיון דנוק שומת ידו שיימין כעבד, וסגי במה שמוסיף שבת דשומר קישואין.

טז) תוס', ד"ה נהי, בתוה"ד, ועוד דלעיל אשכחן דחייב ריפוי שלא במקום נזק. הקשה המהרש"א, מאי מדמו להכא דמייירי במקום נזק, דלעיל (פה:). בעינן תרי קראי לכל אחד ואחד. ותירץ, דקאי אהא דהביאו התוס' ראייה מחובל בחרש דחייב. דאהא קא מדחי, דהתם דהניזק חרש הוה ליה ריפוי שלא במקום נזק, ולא דמי להכא דהוי במקום נזק.

יז) בתוה"ד, אומדין לכל אחת ריפוי וצער ובושת שלה בפני עצמה. והשיטה מקובצת פירש בשם ה"ר ישעיה, דלר"י, לא נסתפקו אלא בצער ובושת, שאין האומדן שוה בפעם אחת כמו בשלוש פעמים, אבל ריפוי אומדין בפני עצמו.

יח) גמ', אמדוהו מהו. הקשה השיטה מקובצת בשם הראב"ד, מהא דאיתא לקמן (צא.), דהיכא דאמדוהו, נותנים לו כל מה שאמדוהו אפילו הבריא. ותירץ, דהתם אין צריך אומדנא אחרת. אבל הכא כיון שצריך אומדנא אחרת, לרגלו ולעיניו ולחרשותו, בטלה אומדנא הראשונה.

יט) תוס' ד"ה שבת, בסוה"ד, אבל בדבר הידוע וכו' אלא שבת שבכל יום ויום. תמה הרש"ש, דאיתא להלן (פו.), ד"גילחו מהדר הדר והיינו בעיין", ולפי תוס' הא לא הוו כבעיין, ואדרבה בהא לא מבעיא לן דהא וודאי סופו לחזור. ונשאר בצריך עיין. וכן תמה השיירי קרבן (ירושלמי נזיר דף מה. ד"ה מהו). והיד דוד תירץ, דמדברי רש"י ד"ה ה"ג נראה דיש לומר כאן גירסא אחרת, ואפשר דלהך גירסא לא הוו גרסי "והיינו בעיין", ואפשר דזוהי גירסת התוס'. ורש"י סובר, דאפילו בודאי עתיד לחזור מבעי ליה. אי נמי, דהתוס' לא כתבו כן אלא לאביי, דאביי וודאי מודה בהא אם ידוע שסופו לחזור, מיהו האיבעיא היתה בכל ענין, אף דלא משמע כן בתוס'. ועיין להלן דף פו.

בסנהדרין (פה). ד"ה **והאמר**, **והרמב"ם** (פ"ג מחובל ומוזק ה"ג) כתבו, דבעינן לא איפשיטא. וביאר **הב"ח** (ח"ו"מ סימן תכ סקכ"ו), דהא דקתני בברייתא דקטן דמכלמי ליה ולא מיכלם אין לו בושת, דמשמע דאין הטעם משום בושת משפחה. יש לדחות, דאין לו בושת לשלם לו, אבל משלם בושת למשפחתו משום דיש בושת משפחה. ובקטן דמיכלמו ליה ומיכלם, משלם משום בושת ידידה ומשום בושת משפחה. אבל **התוס'** (הכא) סברי, דמהא דבמיכלמו ליה ומיכלם יש לו בושת, ובמיכלמו ליה ולא מיכלם אין לו בושת, משמע, דמשום כיסופא ידידה הוא.

יד **תוס' ד"ה מה**, ואם תאמר וכו' ויש לומר וכו'. **והשיטה מקובצת** הוסיף בשם **הרא"ש**, דלא מסתבר לאוקמא גזירה שוה אגולנים, דאם כן מצינו חוטא נשכר. ובשם **תוספות שאנץ** הוסיף, דלא מסתבר לאוקמא גזירה שוה אעבדים, דאין סברא להקל בפסולים יותר מישראל הכשר לעדות.

טו **בסוה"ד**, סברא הוא דלענין דבר התלוי בראיה ניתנה גזירה שוה. הקשה **הכוס הישועות**, דבסתם גזירה שוה לא אמרינן דנאמרה רק לענין אותה תיבה, משום דאין גזירה שוה למחצה, והכא נמי נימא הכי. ותירץ, דהכא שאני דאי הוי גזירה שוה על הכל הוה ליה לשתוק מ"עיניך", ולכתוב "לא תחוס" בין בעדים זוממין ובין בבושת ותו לא, ומדכתב בשניהם "לא תחוס עיניך", שמע מינה דנתנה לידרש לדבר התלוי בראיה.

טז **תוס' ד"ה ואין**, תימה לא ליכתוב שום מיעוט וממילא אתרבי. **וביומא** (ס). תירצו התוס' בשם **רבינו שמואל**, דשמא הוה ממעטינן מכח שום דרשה או קל וחומר או בנין אב, ומשום הכי מרבינן. **והמצפה איתן** תירץ, דכיון דטעמא דכתיב מיעוט אחר מיעוט ולא ריבוי, משום שאין מיעוט השני עוקר מיעוט הראשון לגמרי אלא מרבה קצת, ואינו דומה לריבוי שמרבה לגמרי. אם כן, משום הכי כתבינן מיעוט אחר מיעוט ולא שבקינן לרבווי ממילא, דבעינן שיתמעט קצת על ידי מיעוט הראשון.

יז **תוס' ד"ה חייב**, **בתוה"ד**, מלקות תחת מיתה עומדת כו' לא שייך כל כך מלקות וכו'. הקשה **הפני יהושע**, אמאי לא פטרי הכא סומא ממלקות משום דתחת מיתה עומדת ולא בעינן לגזירה שוה. וכתב, דצריך לומר דהכא נמי לא שייך כל כך. [ולכאורה נראה, דהיינו משום **בסנהדרין** (י). מיירי שמחייבים אותו מלקות דעומדים תחת מיתה, אבל הכא מיירי לפוטרו ממלקות דאינם עומדים. (א.ר.).].

הוי גדול או קטן, כדמוכח להלן דמודה רבי מאיר דיש חילוק בין גדול ממש לקטן ממש. (א.ר.).].

ט **תוס' ד"ה עד**, **בסוה"ד**, ושמא מבעי ליה לשום דרשה. כתב **המצפה איתן**, דכיון דאיתא **לעיל** (כח). דמ"ושלחה ידה" ממעטינן שליח בית דין דפטור על הבושת, איצטריך "במבושיו" דמשמע שמכוין לו, לומר דשליח בית דין פטור אפילו שמכוין לבייש.

י **תוס' ד"ה אבל**, ולא דמי לנתכוון וכו'. פירש **הפני יהושע**, דכוונתם, דכמו לגבי רציחה כולי עלמא מודו דכשנתכוון למידי דפטור עליה, והרג בן חיובא דפטור, ולכך נתכוון להרוג בהמה והרג אדם, או נתכוון להרוג גוי והרג ישראל פטור. הכי נמי לרבי יהודה דאין לעבדים בושת הוי ליה לאו בר חיובא, וכשנתכוון לו ובייש בן חורין דהיינו בר חיובא, יש לו לפטור לגמרי מחיוב בושת. ועל זה כתבו דלא דמי, דהתם איכא גזירת הכתוב לענין רציחה ולא ילפינן מוזק מרציחה. ועיין **באור שמח** (פ"א מחובל הי"ד) דפליג אתוס'.

דף פו ע"ב

יא **רש"י ד"ה ערום בר**, בתמיה כיון דאין מקפיד לילך ערום בפני בני אדם מי הוי בר בושת. הקשה **הב"ח** (ח"ו"מ סימן תכ סקכ"ד), דאיתא **לקמן** (צ): לרבי עקיבא, דהחובל בעצמו אף שאינו רשאי פטור, אחרים שחבלו בו חייבים. ונמא נמ כן לענין בושת, דאף שאדם רשאי לבייש עצמו, אחרים שביישוהו חייבים. ותירץ, דהכא שאני, שמבוה עצמו כל כך שהולך ערום בשוק, ומראה שאינו מקפיד כלל על הבושת. אבל **לקמן** (צ): מיירי שביישה עצמה קצת, שגילתה רק את ראשה.

יב **גמ', שביישו על גב הנהר**. ביאר ה"ר **ישעיה בשיטה מקובצת**, דהתם הוי בושת יותר מן המרחץ, משום שיש בני אדם שאין מפשיטין בגדיהם כשרוחצין בנהר עד שהם בתוך המים. **והגאון בשיטה מקובצת** ביאר, [דבני אדם ממהרים ליכנס לנהר כשהם ערומים], והוא עכבו מלירד לנהר כדי להסתכל בו. **והרמב"ם** (פ"ג מחובל ומוזק ה"ב) כתב, דלא היו רוחצין בנהר ערומים, אלא מגביהים בגדיהם כשיורדים לשם, וביישו כשהגביה בגדיו. וכן ביאר **הרשב"א**.

יג **תוס' ד"ה ביישו**, בתוה"ד, דמסיק דמשום כיסופא ידידה הוא. **והתוס'**

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרה היומית" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומית בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

**יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ בפ"ט"ו)**

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>